

Belediyelerin Mali Saydamlığını Belirleyen Faktörlere İlişkin Bir Literatür Taraması^a

A Literature Review of the Factors that Determine the Fiscal Transparency of Municipalities

Rıdvan ENGİN^b

Selçuk İPEK^c

Tolga DEMİRBAŞ^d

Özet

Birçok demokratik ülkede bilgi edinme özgürlüğünün anayasa ve kanunlar tarafından güvence altına alınması ve bunun yanı sıra yerinden yönetim, yerel demokrasi ve katılımçılık ilkelerinin önem kazanması, yerel düzeyde mali saydamlığın gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojisi alanındaki gelişmeler bilgisayar ve internet kullanımını önemli ölçüde artırmış ve vatandaşların belediyelerin faaliyetlerine ilişkin mali bilgi ve belgelere erişimi daha kolay hale gelmiştir. Böylece belediyelerin mekan ve zaman sınırlaması olmaksızın nispeten düşük maliyetle mali bilgi ve belgeleri kamuoyu ile paylaşabilmesi mümkün olmuştur. Sonuçta teknolojinin etkisiyle birlikte geleneksel saydamlık biçimleri büyük ölçüde değişime uğramış ve belediyelerin mali saydamlığının sağlanmasında internet ve bilgisayar gibi araçlar önem kazanmıştır.

Günümüzde belediyelerin mali saydamlığı genellikle kurumsal web sitelerinde yer alan mali bilgi ve belgelerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Ampirik çalışmalarda genel olarak belediyelerin web sitesi aracılığıyla yayımladıkları mali bilgi ve belgeler analiz edilmektedir. Bu çalışmalarda mali bilgi ve belgelerin kamuoyuna açıklanma durumu bir diğer ifadeyle mali saydamlık düzeyi belirlenmekte ve belediyelerin mali saydamlığını etkileyen faktörler araştırılmaktadır.

Bu çalışmada belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörlere ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucunda sosyo-demografik faktörler (nüfus büyüklüğü, yaş, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi, internet kullanımı, kentsel aidiyet, konut sahibi olma ve ikamet süresi), ekonomik-mali faktörler (bütçe açığı, borçlanma, kaynak miktarı, öz gelirlerin büyüklüğü, yolsuzluk algısı, işsizlik seviyesi ve kişi başına düşen gelir) ve siyasal faktörlerin (siyasi rekabet, siyasal süreçlere katılma, belediye başkanının profili ve art arda seçilme durumu) belediyelerin mali saydamlık düzeyini etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Belediyeler, Saydamlık, Mali Saydamlık, Bilgi Edinme Hakkı, Yerel Halk.

Jel Kodları: E62, H79.

Başvuru: 17.10.2021

Kabul: 05.01.2022

^aÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı'nda yazılan "Vatandaşların Belediyelerin Mali Saydamlığında İlişkin Tutumları: Çanakkale Örneği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

^b Dr. Araş., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ridvanengin@comu.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0001-7898-0131.

^c Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, selcukipek@comu.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-0540-793X.

^d Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, tolga@uludag.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-4994-4630.

Abstract

The fact that the freedom of information is guaranteed by the constitution and laws in many democratic countries, as well as the importance of decentralization, local democracy and participation has revealed the necessity of fiscal transparency at the local level. In addition, developments in the field of information and communication technology have increased the use of computers and internet significantly and it has become easier for citizens to access fiscal information and reports regarding the activities of municipalities. Thus it has become possible for municipalities to share fiscal information and reports with the public at relatively low cost without space and time limitations. As a result, with the effect of technology, traditional forms of transparency have changed to a great extent and tools such as internet and computers have gained importance in ensuring the fiscal transparency of municipalities.

Nowadays the fiscal transparency of the municipalities is generally tried to be ensured with fiscal information and reports on corporate websites. In empirical studies, fiscal information and reports published by the municipalities through their websites are analyzed in general. In these studies, the status of public disclosure of fiscal information and reports, in other words, the level of fiscal transparency is determined and the factors effecting the fiscal transparency of municipalities are investigated.

In this study, a literature review was made the factors regarding that determine the fiscal transparency of municipalities. As a result of the literature review, it has been determined that socio-demographic factors (population size, age, gender, education, income level, internet usage, urban belonging, become a homeowner and residence time), economic-fiscal factors (budget deficit, borrowing, amount of resources, size of own revenues) and political factors (political competition, political engagement, the mayor's profile and reelection) effect the level of fiscal transparency of municipalities.

Key Words: Municipalities, Transparency, Fiscal Transparency, Right to Information, Local Resident.

Jel Codes: E62, H79.

GİRİŞ

1990'ların sonuna doğru saydamlık kavramı gerek siyasetçiler gerekse araştırmacılar tarafından büyük ilgi görmüştür. Bu ilginin en önemli nedenlerinden biri, Asya ve Meksika'daki finansal krizlerde saydamlık eksikliğinin kısmen etkili olmasıdır. IMF, 1994-95 Meksika ve 1997 Asya Krizlerinin saydamlık eksikliğinden kaynaklandığını ve ekonomik verilerdeki yetersizlik, finansal sistemlerdeki gizli zayıflıklar ile hükümet politikalarının belirgin olmamasının güven kaybına neden olduğunu ve nihayetinde küresel istikrarı baltalamakla tehdit ettiğini belirtmiştir. Bununla ilgili olarak IMF Genel Müdürü, konuya ilişkin bir açıklamasında saydamlığın, yeni uluslararası finansal mimari için altın kural olacağını ifade etmiştir (Hameed, 2005: 4). Bu çerçevede IMF, 1998 yılında mali alanda bir dizi kurallar yayınlamıştır. Mali saydamlığın da aralarında yer aldığı bu kuralların ortaya çıkışını söz konusu dönemde ortaya çıkan finansal krizlere dayandırmak mümkündür. Bu doğrultuda bilgi asimetrisinin finansal başarısızlıkların önemli bir nedeni olduğu ve IMF tarafından yayınlanan bu kurallara bağlı kalmanın söz konusu başarısızlıkların önlenmesine yardımcı olabileceği düşüncesi hakim olmuştur (Rajaraman, 2001: 4881). Bu bağlamda IMF öncülüğünde başlatılan çalışmalar 1998 yılında somut hale getirilerek Mali Saydamlık İyi Uygulamalar Tüzüğü (Code of Good Practices on Fiscal Transparency) yayımlanmıştır. IMF'nin üye ülkelerde mali hesap verebilirliği geliştirmek için gösterdiği çabanın bir parçası olan bu tüzükte kamu maliyesi ile ilgili bilgilerin açıklanmasına ilişkin uluslararası standartlar ortaya konulmuştur (IMF, 2018: 1). Bu kurallar üye ülkeler açısından tavsiye niteliği taşımakla birlikte bu dönemde söz konusu ülkelerin kurallara uyum düzeyini takip etmek için bir gözetim mekanizması kurulmuştur (Rajaraman, 2001: 4881).

IMF öncülüğünde başlatılan ve ardından OECD, Uluslararası Bütçe Ortaklığı (IBP) ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da yürütülen mali saydamlığın ölçümüne yönelik çalışmaların ortak noktası mali saydamlığın merkezi idare düzeyinde ele alınmasıdır. Mali saydamlığın belediye boyutuyla ele alınması ise nispeten yeni bir gelişme olmakla beraber bu alandaki çalışmaları yetersiz olduğu görülmektedir.

Belediyelerin mali saydamlığına ilişkin literatürdeki ampirik çalışmaların genel olarak değerlendirilmesi ve bu çalışmaların bulgularının bir araya getirilmesi bundan sonraki araştırmalara bir altyapı oluşturacaktır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada literatürdeki akademik çalışmalar taranarak belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörler açıklanmıştır. Bu kapsamda öncelikle saydamlık kavramı, türleri ve mali saydamlığa değinilerek, daha sonra mali saydamlığın gereklilikleri ele alınmıştır. Ardından belediyelerde mali saydamlığın önemi ve işlevleri ile yerel düzeyde mali

saydamlığın aktörleri incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde de belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörler (sosyo-demografik, ekonomik-mali ve siyasal faktörler) açıklanmıştır.

1. SAYDAMLIK KAVRAMI, TÜRLERİ VE MALİ SAYDAMLIK

Latince “trans” (öte, karşı taraf) ve “parency” (görünmek) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan saydamlık kavramı (Knapp, 1997: 703), İngilizce’de “*transparency*” ve Fransızca’da “*transparence*” olarak karşılığını bulmuştur. Saydamlık kavramı, karşı tarafın görünmesi ya da gözlemlenmesini ifade etmekte olup şeffaflık kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (TDK, 2019: 2046). Kelimenin kökenine bakıldığında saydamlığın a) gözlemci, b) gözlemlenebilecek nesne ya da olay ile c) gözlemin yapılmasını sağlayacak yöntem ya da araç olmak üzere üç temel bileşenden oluştuğu görülmektedir (Oliver, 2004: 2).

Florini’ye göre saydamlık, bir kurumun bir başkası tarafından değerlendirilmesine olanak sağlayan birtakım bilgilerin ilgili kurum tarafından açıklanması ya da duyurulmasıdır (Florini, 2000: 5). Hood’a göre saydamlık, bir işle ilgili karar ve kuralların dışarıdan görülebilecek bir biçimde uygulanmasıdır (Hood, 2010: 989). Mecazi anlamda saydamlık, bir kurumla ilgili “*sır perdesinin aralanması*” ya da “*pencereden içeriye bakıldığında her şeyin açık ve net bir şekilde görülebilir olması*” şeklinde ifade edilmektedir (Grimmelikhuijsen, 2010: 9). Kısacası saydamlık, kamuya açık ve şeffaf olmayan bilgi ya da süreçlerin vatandaşlar tarafından kullanılabilmesini sağlamak amacıyla erişilebilir hale getirilmesidir (Joshi, 2013: 31).

Michener ve Bersch’e göre saydamlığın iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi bilginin tam, eksiksiz ve kolayca ulaşılabilir olmasını ifade eden görünürlük (visibility), diğeri ise bilginin sadeleştirilmiş ve doğruluğunun kanıtlanmış olması gerektiğini anlatan anlaşılabilirlik (inferability)’tir. Bilginin görünür olması saydamlık için gerekli koşullardan biridir. Görünürlüğün sağlanması için bilginin makul derecede eksiksiz ve görece kolay bir biçimde erişilebilir olması gerekmektedir. Bununla birlikte bilginin gerçekliğinin kanıtlanmış ve anlaşılır olması önemlidir. Bilginin anlaşılır olması ise genellikle bilgi üreticileri ve bilgiyi kullanması hedeflenen kitlelerin kapasiteleri ile ilgilidir. Bu anlamda bilginin üreticileri (örneğin hükümetler) ve nihai kullanıcılar (örneğin vatandaşlar) dahil olmak üzere bilgiye aracılık eden tüm tarafların kapasitesini göz önünde bulundurmak gerekir (Michener ve Bersch, 2013: 238-239).

Saydamlık farklı kaynaklarda çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Örneğin Bannister ve Conolly’ye göre üç tür saydamlık mevcuttur. Veri saydamlığı, hükümetin rakamsal gerçekleri ile doğrudan ilişkilidir. Süreç saydamlığı, hükümetin politika oluşturma süreci hakkında bilgi vermesi anlamına gelir. Karar/politika saydamlığı ise hükümetin eylem ve politikaları ile aldıkları kararların gerekçelerini açıklamasını gerekli kılmaktadır (Bannister ve Conolly, 2011: 8). Bellver ve Kaufmann, saydamlığı ekonomik/kurumsal ve politik olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. Ekonomik/kurumsal saydamlık, vatandaşların bilgiye erişim hakkının yasal çerçevede düzenlenmiş olması ve bu haklarını etkili bir biçimde kullanabilmeleri ile ilişkilendirilmiştir. Politik saydamlık ise daha çok basın özgürlüğü açısından ele alınmakta olup gazetecilerin yolsuzlukları araştırırken bağımsız ve güvenli bir biçimde bunları haber haline getirerek paylaşabilmeleri ile ilgilidir (Bellver ve Kaufmann, 2005: 64). Hood ise iki tür saydamlıktan bahseder. Dolaysız saydamlık, kamu yöneticileri ile vatandaşlar arasındaki doğrudan gözlem ya da etkileşim yoluyla bilginin paylaşıldığı daha popülist bir tanımdır. Dolaylı saydamlık ise bazı bilgilerin veya bu bilgilerin yer aldığı raporların yalnızca teknik uzmanlar ya da temsilciler için görülebilir olması anlamına gelmektedir. Bu bakış açısı kamuya ait bilgilerin profesyonel bir biçimde yayınlanması gerektiğini ve böylece bilgilerin teknik olarak yorumlanabileceğini ortaya koymaktadır. Kısacası dolaysız saydamlıkta bilginin temel alıcıları vatandaşlar iken, dolaylı saydamlıkta ise bilginin birincil alıcıları yetkili uzmanlardır (Hood, 2007: 193-194).

Saydamlık kavramı bir diğer bakış açısıyla aktif ve pasif saydamlık olarak da ele alınmaktadır. Aktif saydamlık, kamu kesimi birimlerinin vatandaşların herhangi bir talebi olmaksızın kendiliğinden bilgi vermesi ve böylece gerçekleştirdiği işlem ve faaliyetleri görülebilir hale getirmesidir. Vatandaşların bilgi ve belge talebi üzerine gerçekleşen pasif saydamlık ise kamu makamlarının bilgiye erişim talebini beklediği saydamlık biçimidir. Bu nedenle pasif saydamlık, “*başvuru üzerine saydamlık*” olarak da bilinmektedir. Bir diğer ifadeyle aktif saydamlık devletin bilgi verme ödevini, pasif saydamlık ise vatandaşların bilgi edinme hakkını ifade etmektedir (Döner, 2010: 29-30).

Üretilen bilginin niteliğine göre saydamlığı iki şekilde ele almak mümkündür: Performans saydamlığı ve mali saydamlık. Performans saydamlığı, bir kamu idaresinin sunduğu hizmetlerin verimliliği ve etkinliğine ilişkin bilgi üretmesini ve bu bilgileri başta vatandaşlar olmak üzere tüm paydaşlara aktarmasını ifade etmektedir (Atiyas ve Sayın, 2000: 34). Bu çalışmanın temel konusunu oluşturan mali saydamlık ise genel bir ifade ile kamunun stratejik hedef ve amaçlarını, bu amaçlara ulaşmak için uygulamaya koyduğu politikaları ve bu politikaların sonuçlarını izleyebilmek için gerekli bilginin düzenli, anlaşılabilir, tutarlı ve güvenilir bir biçimde kamuoyuna sunulması olarak tanımlanmaktadır (Eroğlu ve Demirbaş, 2016: 291-292). Mitchell’e göre mali saydamlık, yönetim ile ilgili bilgilerin doğru ve eksiksiz bir biçimde elde edilmesi, yayılması ve analiz edilmesidir (Mitchell, 1998: 109). Kopits ve Craig’e göre mali saydamlık, devletin yapısı ve işlevlerinin, maliye politikası amaçlarının ve kamu hesaplarının kamuoyuna açık olmasıdır (Kopits ve Craig, 1998: 1). Atiyas ve Sayın’a göre mali saydamlık, kamu kaynaklarının kim tarafından, nasıl ve hangi amaçlarla kullanıldığına ilişkin bilgilerin var

olmasıdır (Atiyas ve Sayın, 2000: 28). Kısacası mali saydamlık, devletin vatandaşlardan topladığı kaynaklarla neler yaptığı ile ilgili tüm hikâyeyi ve gerçekleri topluma doğru bir biçimde anlatmasıdır (Emil ve Yılmaz, 2004: 15).

Kamu mali yönetimine ilişkin istatistiki bilgi ve verilerin kamuoyuna açık hale getirilmesi mali saydamlığın sağlanması için yeterli değildir. Mali bilgilerin tüm paydaşlar tarafından etkin bir biçimde kullanılabilmesini sağlamak için bilgilerin anlaşılır, tutarlı ve güvenilir olması ve bunun yanı sıra düzenli olarak kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir (Bilginoğlu ve Maraş, 2011: 59-60).

2. MALİ SAYDAMLIĞIN GEREKLİLİKLERİ

Kamu mali yönetiminde saydamlığın sağlanabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Mali saydamlık için uygun bir zemin oluşturabilecek bu koşulları genel olarak etkin raporlama, açık yönetim ve bilgi edinme hakkı şeklinde üç başlık altında incelemek mümkündür.

2.1. Etkin Raporlama

Kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığının uluslararası genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun bir biçimde raporlanması ve bu raporların kamuoyuna açıklanması, mali saydamlık ve hesap verebilirliğin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Mali raporlama, kamu görevlilerinin hesap verme yükümlüğünü yerine getirmesine ve kamu kaynaklarının kullanımı üzerinde vatandaşların denetimine imkan tanımaktadır (Sakınç, 2011: 184).

Mali raporlama, hükümetin mali politikalarının niyet ve gerekçelerini, politika hedeflerini net bir şekilde ortaya koymakla birlikte uygulamaları yakından takip etme ve uygulama sonuçları hakkında bilgi edinme imkanı sağlamaktadır. Aynı zamanda uygulama sonuçlarının başlangıçta belirlenen hedeflerle ne ölçüde uyumlu olduğunu ya da bu hedeflerden ne kadar sapma meydana geldiğini ortaya koymaktadır. (Uzunali, 2007: 9). Etkin bir mali raporlama için raporların ve bu raporlarda yer alan mali bilgilerin taşınması gereken bazı özellikler bulunmakta olup bu kısımda söz konusu özellikler kısaca açıklanacaktır.

2.1.1. Zamanlılık

Zamanlılık, raporların yayımlanmasında herhangi bir gecikme olmamasını ifade eder. Raporlarda yer alan mali bilgilerin uluslararası standartlar çerçevesinde periyodik ve düzenli bir biçimde kamuoyuna açıklanması gerekmektedir (IMF, 2018: 1). Bilginin alıcıları tarafından kullanılabilmesi için zamanında erişilebilir olması önemlidir. Çünkü raporların yayımlanmasında yaşanan gecikmeler, bilginin karar alma sürecinde mevcut olmadığı anlamına gelmekte olup (World Bank, 2019: 5) bu durum bazen mali bilgilerin anlamsız ve kullanılamaz hale gelmesine yol açabilmektedir.

2.1.2. Erişebilirlik

Vatandaşların erişimini sağlamak amacıyla mali bilgilerin çeşitli mekanizmalar aracılığıyla yayılması gerekmektedir. Bu tür mekanizmaların sayıca fazla olması mali bilgilerin hedef kitleye mümkün olduğunca daha çabuk ulaşmasını sağlamaktadır. Özellikle teknolojik gelişmeler ve internet kullanımının yaygınlaşması, kamu idarelerinden vatandaşlara doğru gerçekleşen bilgi akışını yeniden şekillendirse bile bazı vatandaşların bilişsel ya da fiziksel kısıtlamalarla karşılaşabileceğini ya da teknoloji cihazlarına sınırlı erişime sahip olabileceğini göz ardı etmemek gerekir. Bu nedenle bilgisayar ve internet gibi araçların yanı sıra geleneksel bilgi paylaşım yöntemlerinin sürdürülmesi önerilmektedir (Piotrowski ve Liao, 2012: 172).

2.1.3. İlgililik

İlgililik, paydaşların etkili kararlar alabilmek için ihtiyaç duydukları bilgilerin mali raporlarda ne ölçüde sağlandığını ifade etmektedir (IMF, 2018: 1). Mali bilgilerin yasama organı, denetim kurumları, basın ve sivil toplum kuruluşları gibi kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde sunulması gerekmektedir. Hükümetler farklı kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak için mali bilgileri kurumsal, ekonomik ve fonksiyonel vb. birtakım sınıflandırmaları kullanarak açıklamaktadır (World Bank, 2019: 5).

Mali raporlarda yer alan bilgilerin ihtiyaçlarla ilgili olması son derece önemlidir. Bilginin aşırı yığılması ilgililik ilkesine zarar vermektedir (Kuzey, 2003: 3). Örneğin bir kamu kurumu bazı bilgileri vatandaşlardan saklamak isterse bu durumda yapabileceği en iyi şey bunları bilgi akışına gömmek olacaktır. Aşırı bilgi paylaşımı bazı durumlarda beyaz gürültü etkisi (white noise effect) oluşturacağından dolayı bilginin kullanıcıları neyin önemli olup olmadığını anlamakta zorlanacaktır. Bilgi yığını içerisinde gerekli ve ilgili olanların ayıklanmasının zaman kaybına neden olacağı muhakkaktır (Florini, 2000).

2.1.4. Anlaşılabilirlik

Bilginin hızlı ve kolay erişilebilir olması kadar vatandaşlar tarafından anlaşılabilir olması da önem taşımaktadır (Park, 2001: 61). Mali bilgiler kamuoyuna açıklanırken karmaşık ve anlaşılması güç ifadelerin yerine basit ve aynı zamanda teknik açıdan konuya hakim olmayan vatandaşların dahi kolay bir şekilde anlayabileceği bir anlatım biçiminin kullanılması

gerekmektedir (Cankaya, 2014: 145). Böylece sunulan bilgilerin toplumun tüm kesimlerince kullanılabilir olması sağlanabilecektir (Avci, 2008: 29).

Anlaşılabilirlik, mali bilgilerin vatandaşlar tarafından kolayca idrak edilmesini gerekli kılar. Esasında bu gereklilik, sıradan vatandaşların açıklanan mali bilgileri doğru bir şekilde yorumlayamayacağı endişesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mali raporların kolayca anlaşılabilir olması ve gizli hiçbir ifade ihtiva etmeyecek biçimde hazırlanması gerekmektedir (Lourenço, 2015: 325; Vishwanath ve Kaufmann, 1999: 3-4).

2.1.5. Güvenilirlik

Mali raporların idarenin mali işlemlerini ve mali durumunu kesin, doğru ve hatasız bir biçimde yansıtması gerekmektedir (IMF, 2018: 1). Mali raporlarda yer alan bilgilerin hükümetin amacını ve niyetini yansıtması önemlidir. Eksik raporlama ve mali işlemlerin sistematik olarak yanlış sınıflandırılması, kamu maliyesinin genel görünümünün gerçeklerden sapmasına yol açmaktadır (World Bank, 2019: 5). Bu nedenle raporlardaki bilgiler maddi hata içermemeli, tarafsız ve denetlenebilir olmalıdır. Raporlarda yer alan bilgilerin kullanıcıları, idarenin raporu dürüst bir biçimde hazırladığına ve sunulan bilgilerin doğru ve eksiksiz olduğuna kanaat getirmelidir (Yörüker, 2001: 6).

2.1.6. Niteliklilik

Mali raporlarda yer verilen bilgilerin taşınması gereken özelliklerden biri diğeri de nitelikliliktir. Bilginin nitelikli ve güvenilir olması, doğru, tutarlı ve basit bir biçimde ifade edilmesi gerekmektedir. Bilginin nitelikliliğinin sağlanması için standartlar belirlenmesi ve bu bilgilerin standartlara uygunluğunun dış denetim birimlerince denetlemesi gerekmektedir (Kuzey, 2003: 3).

2.2. Açık Yönetim

Açık yönetim kavramı, vatandaşların devlete olan güvenini ve katılımı artırma çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle devletin bazı faaliyetlerinde gizliliğin ve kapalılığın artması ve gerçekleştirilen bu faaliyetler nedeniyle hesap verme yükümlülüğünün tam olarak yerine getirilmemesi açık yönetim kavramının ortaya çıkışında etkili olmuş ve bu durum vatandaşların yönetimle ilgili süreçlere katılma istekliliğini artırmıştır (Karkın, 2018: 18).

Son dönemlerde politikacılar arasında sıkça telaffuz edilen açık yönetim, vatandaşların devletin faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişimi aracılığıyla karar alma süreçlerini takip edebilme ve etkileyebilme derecesi ile yakından ilgilidir. Açık yönetim, devlet ile vatandaşlar arasında karşılıklı bir etkileşimin olmasını öngörmektedir (Meijer vd., 2012: 11-13). Siyasi süreçlere daha fazla sayıda vatandaşın katılması ve devletin tüm alanlarda saydamlığa yönelmesi açık yönetim ilkesinin özünü oluşturur (OECD, 2016: 12).

Kamu değeri oluşturmak için devletin toplum ve bireylerle birlikte hareket etmesi gerektiğini ön plana çıkaran açık yönetim (OECD, 2010: 3), saydamlığı artırarak kamusal faaliyetlere ilişkin hesap verebilirliği sağlamaktadır. Böylece vatandaşlar, siyasal kararları etkileme imkanı elde etmektedir (Wijnhoven vd., 2015: 31). Açık yönetim ilkesinin potansiyel faydaları kısaca şu şekilde sıralanabilir (OECD, 2010: 4);

- Hükümete karşı duyulan güveni arttırmak: Güven, açık yönetimin bir sonucudur. Vatandaşlar hükümete ya da belirli hükümet politikalarına güveniyorsa, bu politikaları desteklemek için daha fazla fedakârlığa katlanabilir ve vergi ödeme istekliliği artabilir.
- Daha düşük maliyetlerle daha iyi sonuçlar elde etmek: Politika, program ve hizmetlerin sivil toplum, vatandaşlar ve işletmelerle birlikte tasarlanması daha geniş bir fikir ve kaynak rezervinden yararlanabilme imkanı sağlar.
- Uyum düzeyini arttırmak: Açık yönetim, bireyleri sürecin bir parçası haline getirerek reformları anlamalarını ve kararları meşru olarak algılamalarını sağlamaya yardımcı olur.

Açık yönetim, demokrasinin gelişmesine katkı sağlayan hesap verebilirlik, saydamlık ve katılımçılık ilkelerinden esinlenen yenilikçi ve sürdürülebilir kamu politikaları ve uygulamalarını esas alan bir yönetim kültürüdür. OECD'ye göre açık yönetim, hükümetin eylem ve işlemlerinin saydamlığı, kamu hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişebilirlik ile hükümetin yeni fikirlere, taleplere ve ihtiyaçlara karşı duyarlı olması ya da cevap verebilir olmasıdır. OECD, yayımladığı raporlarda açık yönetim ilkesinin, kamu görevlileri ile vatandaşlar arasındaki ilişkiyi değiştirerek daha dinamik ve karşılıklı güvene dayalı bir hale getirdiğine dikkat çekmektedir (OECD, 2016: 1-3; OECD, 2005: 29).

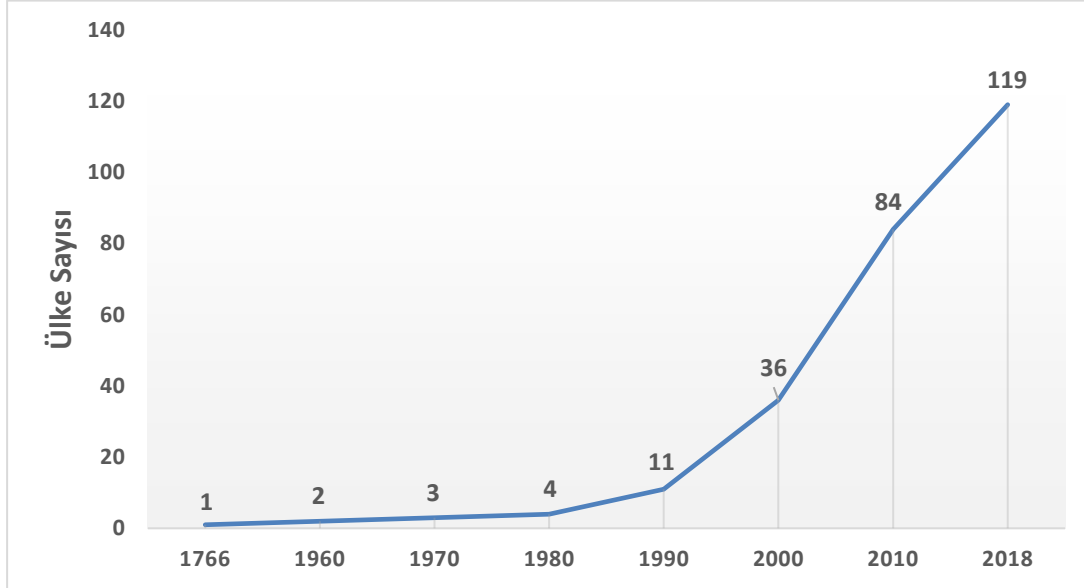
2.3. Bilgi Edinme Hakkı

Bilgi edinme, günümüzde birçok demokratik ülkede anayasalar tarafından korunan temel bir hak, kamu idareleri için etik bir değer ve aynı zamanda katılımçılık ve hesap verebilirliğin sağlanması için ön koşul olarak kabul edilmektedir (Cruz, 2015: 870). Devletin vatandaşlara karşı hesap verebilir olmasında önemli bir işlev gören bilgi edinme hakkı, gizlilik kültüründen açıklık ve saydamlığa geçişi ifade etmektedir. Bilgi edinme hakkı, vatandaşların bilgiye erişimini kolaylaştırarak

devletin gerçekleştirdiği eylem ve faaliyetlerin kamuoyu denetimine açılmasını sağlamak ve demokratik yönetimi güçlendirmektedir (Snell ve Sebina, 2007: 67).

Devlet faaliyetlerine ilişkin belgelere vatandaşların erişebilmesinin bir hak olarak görülmesi ve bu hakkın yasalarla düzenlenmesi 18. yüzyıldan itibaren mümkün olmuştur. Örneğin vatandaşların devlet faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişimi yasal olarak ilk kez 1776'da İsveç tarafından kabul edilmiştir. 1951'de Finlandiya, 1966'da ABD, 1978'de Fransa ve 1982'de Avustralya ve Yeni Zelanda'da benzer yasalar yürürlüğe girmiştir (Berliner, 2014: 480).

Şekil 1'de vatandaşların devletin faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişimini yasal olarak düzenleyen ülke sayısındaki artış dönemleri itibariyle gösterilmektedir.



Şekil 1. Bilgi edinme kanunlarının yürürlüğe girdiği ülke sayısı

Kaynak: <http://www.freedominfo.org>'dan elde edilen veriler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Şekilde görüldüğü gibi bilgi edinme hakkına ilişkin yasal düzenlemelerdeki artış 1990'lardan itibaren ivme kazanmıştır. Bilgi edinme kanunlarının yürürlüğe girdiği ülke sayısı 2010 yılı itibariyle 84 iken, 2018 yılında bu sayı 119'a ulaşmıştır. Türkiye'de ise vatandaşların devletin faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgelere erişimi, 24.10.2003 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu ile düzenlenmiştir.

Devletin saydamlığını amaç edinen bilgi edinme yasaları, vatandaşların devletin sahip olduğu belgelere herhangi bir gerekçe göstermeksizin erişebilmesine olanak sağlamakta olup (Ackerman ve Ballesteros, 2006: 93) kamu kurumlarındaki bilgi ya da belgelerin talep edilebilmesini ve yetkili mercilerin de bu talepleri yanıtlamasını garanti altına almaktadır (Berliner, 2014: 480). Bu tür yasalar aynı zamanda devletin bilgi paylaşım ilkesinde de önemli bir değişikliğe neden olmuştur. Bilginin kullanıcısı olan vatandaşlar artık kamu idarelerince paylaşılan sınırlı miktardaki bilgi ile yetinmek zorunda olmadığının bilinci ile hareket etmekte olup kendisine sunulandan daha fazla bilgiye erişmeyi bir hak olarak görmektedir (Ackerman ve Ballesteros, 2006: 93).

Devletle ilgili birtakım bilgilere bireylerin erişim hakkını elde etmesinin birtakım muhtemel sonuç ve etkileri olacaktır. Bu bilgiler toplumun geneli tarafından kolayca erişilebilir olduğunda vatandaşlar siyasi süreçler ve kararlarla ilgili daha fazla bilgi edinme yeteneğine sahip olacaklardır. Dolayısıyla politikaların belirlenme sürecine aktif olarak katılma imkanları çoğalacak ve buna bağlı olarak demokrasinin kalitesi artacaktır. Böylece bürokratik gizliliğin tespiti, siyasi ve idari yolsuzlukların azaltılması ve özel çıkar gruplarının hareketlerinin kısıtlanmasını sağlayacaktır (United Nations, 2007: 44).

3. BELEDİYELERDE MALİ SAYDAMLIĞIN ÖNEMİ VE FONKSİYONLARI

Mali saydamlıkla ilgili IMF, OECD, Uluslararası Bütçe Ortaklığı gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan çalışmaların ortak noktası, mali saydamlığın merkezi idare boyutu ile ele alınmasıdır. Söz konusu kuruluşlar merkezi idarede mali saydamlık kaynaklı sorunların yol açtığı ekonomik krizlerden hareketle merkezi idare için mali saydamlık standartları geliştirme gayretindedirler. Ancak mali saydamlık meselesi yalnızca merkezi idareyi değil yerel yönetimleri de yakından ilgilendirmektedir. Ülkeden ülkeye farklı tür ve yapıda olmalarına rağmen yerel yönetimlerde il, ilçe ve büyükşehir gibi farklı kademelerde en yaygın olarak görülen ve mali yapıları da nispeten diğer yerel yönetimlere göre daha güçlü olan birimlerin ise belediyeler oldukları görülmektedir (Çetinkaya, 2020: 129-156), Son yıllarda belediyeler; yönetim, Yeni Kamu

İşletmeciliği ve mali yerelleşme yaklaşımlarının etkisi sonucunda merkezde toplanan görev ve sorumlulukların yanı sıra gelir ve harcama yetkilerinin devredildiği en önemli yerel yönetim aktörü olarak birçok ülkede oldukça önemli miktarda kamu kaynağını yönetir hale gelmiştir. Kaynak miktarındaki artışın yanı sıra belediyelerde yolsuzlukların yaygın olması ve belediye harcamalarının israf boyutu, yerel halkın belediyelere tahsis edilen kaynakların nasıl ve nereye harcandığını daha fazla sorgulamasına neden olmuştur.

Öte yandan belediyeler vatandaşlara en yakın idare olmaları nedeniyle mali açıdan en saydam olmaları gereken idarelerin başında gelmektedirler. Gerçekten belediyeler çeşitli kamu hizmetleri sunarak yerel halkın refah artışına katkı sağlamaktadır. Yerel hizmetlerle ilgili karar verici konumunda olanların ve yerel yöneticilerin vatandaşlara yakın olması önemli bir fırsattır. Belediyeler aynı zamanda yerel halkın siyasal süreçlere katılımı için çeşitli imkanlar sunmaktadır. Vatandaşların kendi yaşadıkları alandaki süreçlere dahil olması demokrasiye canlılık katmaktadır. Yerel düzeyde karar alıcıların halka daha yakın ve erişilebilir olması nedeniyle demokratik süreçleri ve seçimleri etkileme olasılığı daha yüksektir. Belediyeler tüm bu sahip oldukları niteliklerden dolayı vatandaşlara karşı en şeffaf ve hesap verebilir idari birim olma potansiyeline sahiptir (Mikesell, 2007: 15-17).

Mali saydamlığın belediyelerde dört önemli fonksiyonu yerine getirmesi beklenmektedir. Bunlardan ilki yerel halkın bilgi açığını giderme fonksiyonudur. Belediyelerin mükellefleri hizmet maliyetlerine daha gönüllü bir şekilde ortak edebilmeleri ve onlardan tekrar oy alabilmeleri için yerel halkın tercihleri doğrultusunda hizmet sunduklarını göstermeleri ve bu hizmetler için ne kadar kaynak kullandığını açıklamaları gerekmektedir (Demirbaş, 2010: 290). Bu noktada belediyeler ile yerel halk arasındaki bilgi eksikliğinin önüne geçilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Çünkü belediye yöneticileri yerel mal ve hizmetleri sunmanın maliyetini ya da belirli bir projeye yatırım yapmanın toplam maliyetini bilmekte iken yerel halk bu maliyetlerden haberdar değilse asimetrik bilgi durumu ortaya çıkar. Bu tür durumlarda belirli bir yerel hizmetin görülmesi veya projenin gerçekleştirilmesi için tahsis edilen kaynağın ne derece gerekli olduğuna karar verebilmesi için yerel halkın bu konuda aydınlatılması gerekmektedir (More ve Otero, 2012: 1154).

Mali saydamlığın belediyelerde yerine getirmesi beklenen bir diğer fonksiyonu, bütçe hakkının ve yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlamasıdır. Belediyeler, yerel halkın ortak nitelikteki ihtiyaçlarını en etkin biçimde karşılamak amacıyla oluşturulmuş idari birimlerdir. Belediyelerin bu amaç doğrultusunda birtakım harcamalar yapması gerekmektedir. Belediye bütçesinden yapılan bu harcamaların yerel halk tarafından takip edilebilmesi ve denetlenmesi önem teşkil etmektedir. Çünkü seçimle başa gelen belediye yöneticilerinin faaliyetlerinin seçmenler tarafından yakından izlenebilmesi ve kontrol edilebilmesi bütçe hakkının bir gereğidir. (Doğanyığıt, 1998: 103) Şüphesiz belediyelerin ne kadar kaynak kullanarak hangi mal ve hizmetleri nasıl sunduklarına ilişkin bilgileri açıklamaları aynı zamanda yerel demokrasinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır (Demirbaş, 2010: 290).

Mali saydamlık aynı zamanda yerel vergi uyumunu artırma fonksiyonunu yerine getirmektedir. Buna göre mükellefler ödenen vergi ile kamu hizmetleri arasındaki ilişkiyi açık bir biçimde görebilirse vergi ödemek onlar için daha kabul edilebilir bir durum haline gelebilecektir ve vergiye karşı daha az tepki ve direnç göstereceklerdir. Ancak mükellef açısından merkezi idare tarafından toplanan vergilerde vergi-hizmet ilişkisini kurabilmek çok güçtür. Çünkü mükelleflerin ödediği vergiler devletin hazinesi içinde kaybolur ve bu fonların bireylerin üzerindeki etkisini belirlemek oldukça güçtür. Yerel düzeyde ise durum tamamen farklıdır. Mükelleflerden tahsil edilen yerel vergiler, belediye sınırları içerisinde sunulan hizmetler için harcanmaktadır. Bu durumda söz konusu kaynakların nasıl ve nereye harcandığının bilincinde olan vatandaşlar, ödenen vergiler ile sunulan hizmetler arasındaki bağlantıyı rahatlıkla görebilecek ve bu bağlantı onların yerel vergilere uyumunu arttıracaktır (Mikesell, 2007: 18-19).

Mali saydamlığın yerine getirmesi beklenen bir başka fonksiyonu da belediye yönetimine güven kazandırmasıdır. Bu noktada mali saydamlık, bilgi eksikliğinden kaynaklanan belediye yönetiminin performansı ile ilgili yanlış algıları düzeltmek için kullanılabilir. Çünkü yerel halk çoğu zaman belediyelerin kendileri için yaptıkları ya da ne kadar iyi performans gösterdikleri hakkında yeterli bilgiye sahip değildir (Porumbescu, 2015: 209). Bu çerçevede yerel halkın belediyelere tahsis edilen kaynakların nasıl ve nereye harcandığına ilişkin bilgilendirilmesi belediye yönetimine güven duymasını sağlayacaktır.

4. YEREL DÜZEYDE MALİ SAYDAMLIĞIN AKTÖRLERİ

Yerel düzeyde mali saydamlık, belediyelerin toplumun çeşitli kesimlerine ve birimlerine bilgi akışı sağlamasını gerekli kılmaktadır. Bu ilişkide mali bilgileri paylaşması gereken bir diğer ifadeyle bilgiyi arz eden taraf belediye iken, bilgiyi talep eden ve bilginin kullanıcısı olan taraflar ise başta yerel halk olmak üzere sivil toplum kuruluşları, yerel basın organları ve denetim birimlerinden oluşmaktadır.

4.1. Belediye Yönetimi

Yerel düzeyde mali saydamlığın önemli aktörlerinden biri belediye yönetimidir. Belediye yönetimi, belediyeye tahsis edilen kaynakların nasıl ve nereye harcandığı konusunda yerel halkı bilgilendirmesi gereken taraftır. Bu çerçevede mali

bilgiler, belediye yönetiminin kamuoyunu etkilemek için kullanabileceği bir vasıtaya dönüşebilir. Örneğin belediye yönetiminin bilgi paylaşmaktan kaçınarak bu durumu kendi lehine kullanması mümkündür.

Belediye yönetimleri açısından olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tür bilgi söz konusudur. Birincisi belediye yönetiminin başarısını yansıtan ve kendi iradesiyle yayımladığı bilgiler; ikincisi ise kanuna aykırı uygulama, savurganlık, israf ve yolsuzluk gibi etkenlerden dolayı yönetimin başarısızlıklarını ve hatalarını ortaya çıkaran bilgilerdir. Belediye yöneticileri genellikle olumlu bilgileri ön plana çıkarmaya meyillidirler. Olumsuz bilgileri ise kendi elinde tutarak muhafaza etmeye ve kamuoyundan gizlemeye çalışırlar (Park, 2001: 60). Ancak yerel halkın belediye yönetiminin başarı ya da başarısızlığını değerlendirebilmesi için her iki bilgi türüne de sahip olması gerekmektedir.

Belediye yönetiminin bilgi paylaşımına yaklaşımı mali saydamlığın sağlanmasında belirleyici bir faktördür. Vatandaşların bilgi talebinin en kısa sürede yanıtlanması ve bu yanıtların tatmin edici olması gerekmektedir. Çünkü yerel düzeyde saydamlık kültürünün yerleşmesi, büyük ölçüde vatandaşların bilgi talebi karşısında belediye yönetiminin göstereceği tutuma bağlıdır (Cruz vd., 2015: 870).

4.2. Yerel Halk

Yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamaya ve refahını artırmaya yönelik hizmetler sunan belediyeler, aldıkları kararlar ile yerel halkın yaşamını doğrudan etkilemektedir. Yerel halkın doğal olarak kendilerini doğrudan etkileyen bu kararlar hakkında bilgi ve söz sahibi olmaya ve karar alıcı konumunda olanlardan hesap sormaya hakları vardır. Belediyelerin gerek mali süreçler hakkında yerel halkı bilgilendirmesi gerekse de yerel halkın bu süreçlere katılımını teşvik etmesi, yerel düzeyde saydamlığın ve katılımın sağlanması için önem arz etmektedir (Fölscher, 2010: 16).

Yerel halkın belediyenin mali performansını nesnel bir biçimde değerlendirebilmesi için birtakım mali bilgilere sahip olması gerekmektedir. Eksik ya da yanıltıcı bilginin mevcut olduğu durumda yerel halk mali açıdan kötü yönetilse bile bunun farkına varamadığı için olası bir yerel seçimde mevcut belediye yönetimini cezalandıramayacaktır. Dolayısıyla bilgi eksikliği, yerel seçmenin oy tercihini etkileyebilecek bir unsurdur. Seçmenlerin bir sonraki seçimde mevcut belediye yönetimini yeniden göreve getirme ya da bir başkası ile yer değiştirmesi gerektiğine sağlıklı bir biçimde karar verebilmesi için mali politikaların sonuçları hakkında bilgi sahibi olması şarttır (Kolstad ve Wiig, 2009: 523-524).

Belediyelerin kamuoyuna açıkladığı mali bilgilerin doğru ve güvenilir olmasının yanı sıra vatandaşlar tarafından anlaşılma düzeyi de önemlidir. Etzioni (2010) tüm vatandaşların aynı bilişsel kapasiteye ve kavrama gücüne sahip olmadığını ve bu nedenle bazılarının diğerlerine göre bilgileri daha etkin bir biçimde kullanabileceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda belediyelerin mali saydamlığı sağlamaya çalışırken birincisi, mali bilgilerin yerel halka etkin bir biçimde yayılması ve ikincisi bu bilgilere erişimin toplumun tüm kesimlerini eşit bir şekilde güçlendirmesi olmak üzere iki temel sorunla karşılaştıkları görülmektedir (Etzioni, 2010: 401).

Yerel seçmenler genellikle belediyelerin faaliyetleri ile ilgili sınırlı bilgiye sahiptir ve yalnızca kendisine yansıyan sonuçlardan haberdar olmaktadır. Seçmenlerin bu tür bilgilere hakim olabilmesi için belediyelerin bunları uygun araçlarla yeterince duyurabilmesi bunun yanı sıra vatandaşların da yasal haklarını kullanarak belediyenin çalışmalarını ile ilgili bilgi ve belgeleri talep etmesi gerekmektedir. Ayrıca seçmenlerin oy tercihi sonucu göreve gelen belediye organlarının gerçekleştirilen tüm faaliyetlerle ilgili seçmenleri bilgilendirmesi, seçmenlerin gerekli bilgi ve belgelere ulaşabileceği ve gerektiğinde kararlara etki edebileceği bir ortamı hazırlaması önem arz etmektedir (Çukurçayır vd., 2012: 7).

4.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları geniş anlamda devlet erki dışı dışında kalan kamusal alanı kullanan ve yönetimlerden bağımsız bütün organizasyonları ifade etmektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde merkezi ya da yerel yönetimin denetiminde olmayan, gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan dernekler ve vakıflar, meslek örgütleri, siyasi partiler, sendikalar ve düşünce kuruluşları birer sivil toplum kuruluşu niteliğindedir. Bu kuruluşlar farklı görüşlere sahip toplum bireylerini bir araya getirerek toplumsal meselelerin çözümüne ilişkin çalışmalar gerçekleştirmekte ve kamuoyunu bilgilendirmektedirler. Bu nedenle de sivil toplum kuruluşlarının kamuoyunu etkileme ve yönlendirme gücü yüksektir (Tunçay, 2003: 10). Devlet yapısı dışında kalan bu tür bir örgütlenme ve bu örgütlere katılım özgürlüğü, bir toplumdaki saydamlık ve hesap verebilirlik seviyesinin önemli bir göstergesidir (IBP, 2019).

Sivil toplum kuruluşları, belediyelerin faaliyetlerine ilişkin bilgi talep edilmesi ve belediyelerin performansının izlenmesinde kritik bir rol üstlenmektedir. Bu kuruluşlar aracılığıyla belediyelerin yerel politika ve programları bağımsız bir biçimde izlenmekte ve değerlendirilebilmektedir (IBP, 2019). Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının önemli bir paydaş olarak yerel karar alma süreçlerine katılım taleplerinin artması, yerel demokrasinin gelişmesine ve saydamlık kültürünün oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kerimoğlu, 2005: 18).

4.4. Yerel Basın

Vatandaşların bilgiye erişimini sağlayan temel araçlardan biri basındır. Basın, devlet faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan vatandaşların, idarenin eylemlerinin izlenmesinde ve vatandaşlara karşı daha sorumlu ve duyarlı bir yönetim anlayışının oluşturulmasında kilit rol oynamaktadır. Dolayısıyla hem idarenin faaliyetleri üzerinde bir dış kontrol mekanizması işlevi görmekte hem de vatandaşların kaygılarını ifade edebilecekleri bir platform oluşturmaktadır (Carter, 2012: 387). Günümüzde en etkili kamuoyu oluşturma aracı olarak nitelendirilen basın, idare ile vatandaş arasında bir köprü görevi görmektedir. Basın aracılığıyla bir taraftan idareye ilişkin bilgiler vatandaşlara iletilmekte, diğer taraftan ise vatandaşların talepleri idareye ulaştırılmaktadır. Basın, vatandaşların hem sözcüsü hem de gözcüsü olarak idare hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır (Köse, 2007: 95).

Basın organları aynı zamanda yolsuzlukla mücadelede de etkilidir. Basın, yolsuzluk vakalarını araştırma/ortaya çıkarma ve yolsuzluğun önlenmesi şeklinde iki önemli fonksiyona sahiptir. Yönetimin faaliyetleri ile ilgili gerçekleri ortaya çıkararak yolsuz davranış ve uygulamalar hakkında kamuoyunun farkındalığını arttırmaktadır. Ayrıca yolsuzluğun nedenleri ve sonuçları ile potansiyel çözümleri hakkında vatandaşları eğiterek demokratik bir kültürün oluşmasını sağlayabilmektedir (Byrne vd., 2010: 5-7).

Yerel düzeyde özgür ve tarafsız bir basın, potansiyel olarak yolsuzluğa karşı oldukça etkilidir ve belediyelerdeki yolsuzluk vakalarının ve yönetim hatalarının ortaya çıkarılmasına katkı sağlamaktadır. Literatürde yolsuzluk ile basın özgürlüğü arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı akademik çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalarda basın özgürlüğünün artması sonucu birçok ülkede yolsuzluğun azalma eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir (Brunetti ve Weder, 2003: 1804).

Saydam bir belediyenin kamuoyu ile paylaştığı mali bilgileri yerel düzeyde değerlendiren, doğruluğunu araştıran ve sorgulayan bağımsız organlara gerek duyulmaktadır. Bu noktada yerel basın organlarına önemli görevler düştüğünü söyleyebiliriz (United Nations, 2004: 50). Yerel basın, belediye yöneticilerinin yerel halkın menfaatlerine uygun bir biçimde hareket edip etmediklerini daha yakından takip edebilme imkânı sağlamakta ve bu durum mali bilgilerin raporlanma düzeyini pozitif yönde etkilemektedir (Zimmerman, 1977: 121).

4.5. Dış Denetim Birimi

Kamu kaynaklarını kullanan idari birimlerin vatandaşlara karşı sorumlu ve şeffaf olması demokrasinin özünde yer almaktadır. Ancak toplumun her kesiminin idarenin faaliyetlerine ilişkin bilgi sahibi olması mümkün değildir. Bu bağlamda denetim önemli bir fonksiyona sahiptir. İdarelerin işlem ve eylemlerinin ve performansının dış denetim birimince değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçların kamuoyu ile paylaşılması kamu mali yönetiminde saydamlığın sağlanması açısından son derece önemlidir (Köse, 2007: 14). Kamu kesiminde dış denetim genel olarak yürütme organının kendi bünyesinde yer almayan ve parlamento adına yapılan bir denetim türü olarak kabul edilmektedir. Dış denetim parlamento adına yapıldığı için yüksek denetim adı da verilmektedir. Ülkemizde parlamento adına denetim yetkisi Sayıştay'a aittir (Demirbaş ve Çetinkaya, 2018: 62).

Dış denetim birimi genellikle denetledikleri kurumlarca hazırlanan mali tablo ve raporların güvenilirliğini ve gerçeği yansıtmama durumunu inceleyerek elde ettikleri sonuçları kamuoyuna açıklamaktadır (Gülen, 2003: 14). Belediyelerce hazırlanan mali raporlarda yer alan bilgilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin dış denetim birimi tarafından onaylanması, belediye yöneticilerinin şeffaf ve hesap verebilir olmasını sağlayan önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir.

Dış denetçi görevini yerine getirirken denetlediği belediye ile ilgili birtakım bilgilere sahip olmak isteyebilir. Böyle bir durumda belediye yöneticileri ve personelinin denetime ya da denetçiye karşı tutumu önem kazanmaktadır. Örneğin denetlenen belediye, denetçinin talep ettiği bilgileri en kısa sürede doğrudan kendisi ile paylaşım kolaylık sağlayabileceği gibi bazen de denetçiye bilgi aktarmaktan kaçınarak denetçinin görevini yerine getirmesine engel olmaya çalışabilir (Köse, 2007: 16). Belediye yöneticilerinin ve çalışanlarının bilgi paylaşımına sıcak bakmaması ya da isteksiz davranması, denetime açık olmadığını ve kurum içinde saydamlık kültürünün tam olarak yerleşmediğini göstermektedir.

5. BELEDİYELERİN MALİ SAYDAMLIĞINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Literatürde belediyelerin mali saydamlığını konu edinen pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda genellikle belirli bir ülkede/bölgede bulunan belediye grubunun web sitesi aracılığıyla yayımladıkları mali bilgi ve belgeler çeşitli kriterler çerçevesinde değerlendirilerek mali saydamlık düzeyleri ölçülmekte ve bu doğrultuda belediyelerin mali saydamlık düzeyini belirleyen faktörler analiz edilmektedir.

Tablo 1'de belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörleri analiz eden ampirik çalışmalara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1: Belediyelerin Mali Saydamlığını Belirleyen Faktörlere İlişkin Literatür Araştırması

Belediyelerin Mali Saydamlığını Belirleyen Faktörlere İlişkin Bir Literatür Taraması

Araştırmacı	Örneklem	Dönem	Faktörler
Alt, Lassen ve Rose	ABD / 50 yerel yönetim birimi	1972-2002	-Nüfusun yaş ortalaması -Siyasi rekabet -Bütçe dengesizlikleri (açık ya da fazla) -Borçlanma düzeyi
Dowley	Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki 1526 belediye yöneticisi (Romanya, Macaristan, Polonya, Slovakya, Bulgaristan, Estonya ve Letonya)	2001-2002	-Nüfus -Gelir düzeyi -Aktif sivil toplum kuruluşu sayısı -Yerel basın organlarının sayısı
Esteller-More ve Otero	691 Katalan belediyesi	2001-2007	-Nüfus büyüklüğü -Yaşlı nüfusun oranı -Siyasi rekabet
Laswad, Fisher ve Oyelere	Yeni Zelanda / 86 yerel yönetim birimi	2005	-Yerel yönetim biriminin türü ve büyüklüğü -Yerel basının gücü -Siyasi rekabet -Mali durum
Piotrowski ve Ryzin	ABD / 1.819 katılımcı	2005	-Nüfusun yaş ortalaması -Gelir düzeyi -Siyasete ilgi düzeyi -Kentsel aidiyet -Konut sahibi olma -İkamet süresi
Styles ve Tennyson	ABD / 300 belediye	2006	-Yerel yönetim biriminin büyüklüğü -Nüfus yoğunluğu -Kişi başına düşen gelir -Borçlanma -Mali durum
Guillamon, Bastida ve Benito	İspanya / en büyük 100 belediye	2008	-Kişi başına düşen vergi ve transfer miktarı -Nüfus -Sol ideoloji
Tejedo-Romero, Filipe ve Arajuo	İspanya / en büyük 100 belediye	2008-2012	-İşsizlik seviyesi -Cinsiyet -Yerel seçimlere katılım -Siyasi güç
Arajuo ve Tejedo-Romero	İspanya / en büyük 100 belediye	2008-2014	-Belediye başkanının cinsiyeti
Demirbaş	Türkiye / 207 belediye	2009	-Nüfus -Belediye harcamaları -Eğitim düzeyi -Kişi başına gelir
Welch	ABD / 500 yerel yönetim birimi	2010	-Katılımcılık

Jorge, Sa, Pattaro ve Lourenço	İtalya ve Portekiz / 94 belediye	2010	-Belediyenin büyüklüğü -Nüfusun yaş ortalaması -Eğitim düzeyi -Gelir düzeyi -Konut sahibi olma -Siyasi görüş -Yerel seçimlere katılım
Albalate	İspanya/ 110 belediye	2010	-Cinsiyet -Nüfus -Bütçe açıkları -Sol ideoloji -Siyasete ilgi düzeyi
Beblavá, Kollárik ve Sloboda	Slovakya / en büyük 100 belediye	2010-2014	-Nüfus büyüklüğü -Eğitim düzeyi -İşsizlik seviyesi -İnternet kullanıcı sayısı -Yerel seçimlerde rekabet -Belediye başkanının bağımsız aday olarak seçime katılması
Alegre, Peñas, Santias ve Boubeta	İspanya / 33 Galiçya belediyesi	2011	-İşsizlik seviyesi -Borçlanma -Bütçe açıkları
Perona	İspanya / en büyük 100 belediye	2012	-Nüfus -Yerel seçimlere katılım -Bütçe açıkları -Borçlanma -İşsizlik düzeyi -Sol ideoloji
Bilge ve Küçükaycan	Türkiye / 16 büyükşehir belediyesi ve 16 il özel idaresinin plan ve bütçe komisyon üyeleri (85 katılımcı)	2013	-Yerel yönetim türü -Komisyon üyelerinin parti bağı (muhalefet/iktidar)
Zuccolotto ve Teixeira	Brezilya / 26 yerel yönetim birimi	2013	-Eğitim düzeyi -Gelir düzeyi -Siyasi rekabet
Tavares ve Cruz	Portekiz / 278 belediye	2013	-Eğitim düzeyi -Nüfusun yaş ortalaması -İşsizlik oranı -Belediye başkanının cinsiyeti -Belediye başkanının art arda seçilme durumu -Siyasi rekabet
Ribeiro, Nogueira ve Freitas	Portekiz / 308 yerel yönetim birimi	2013-2014	-Nüfus -Yaş -Eğitim düzeyi -Siyasi ideoloji -15 ile 74 yaş arası internet kullanıcı sayısı -Yerel seçimlere katılım -İşsizlik oranı -Net borç miktarı

Musa, Bebic ve Durman	Hırvatistan / 16 yerel yönetim birimi	2014	-Yerel yönetimin büyüklüğü
Jatmiko ve Kumara	Endonezya/ 78 yerel yönetim birimi	2014-2015	-Nüfus -Kişi başına gelir -Yerel yönetim türü
Lowatcharin ve Menifield	ABD / 816 yerel yönetim birimi	2015	-Nüfus yoğunluğu -Yaşlı nüfusun oranı -Kişi başına düşen gelir -Eğitim düzeyi -İnternete erişim
Sun ve Andrews	Çin / 313 yerel yönetim birimi	2017	-Nüfus büyüklüğü -Eğitim düzeyi -İnternet kullanımı -İşsizlik seviyesi -Bütçe açıkları
Tümer	Türkiye / 81 belediye	2018	-Nüfus büyüklüğü -65 yaş üstü nüfusun oranı -Eğitim düzeyi -Sol ideoloji -Siyasal katılım -Belediyelerin harcama büyüklüğü -Bütçe fazlası -Belediye türü -Belediye başkanının eğitim düzeyi

Tabloya bakıldığında belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörleri analiz eden araştırmaların İspanya, ABD ve Portekiz gibi ülkelerde sayısal olarak daha fazla olduğu görülmektedir.

Belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörleri genel olarak sosyo-demografik faktörler, ekonomik-mali faktörler ve siyasal faktörler olmak üzere üç başlık altında ele almak mümkündür.

5.1. Sosyo-Demografik Faktörler

5.1.1. Nüfus Büyüklüğü

Nüfusu fazla olan belediyelerin hizmet götürmekle yükümlü oldukları kişi sayısı nispeten fazla olacağından bu durum daha fazla harcama yapmalarını gerektirmektedir. Harcanan kaynak miktarına bağlı olarak yerel halkın belediyenin faaliyetleri hakkında daha fazla mali bilgi talep etmesi söz konusudur (Bolívar vd., 2013: 562-563). Ayrıca bu belediyelerde nüfus yoğunluğunun fazla olmasına bağlı olarak yerel basın organları ve sivil toplum kuruluşları daha güçlüdür ve bu kuruluşlar mali bilgilerin halka açık hale getirilmesi için belediye yöneticilerine daha fazla baskı yapmaktadır (Beblava vd., 2016: 130-131). Bu sebeple belde nüfusu ne kadar fazla ise belediyenin o kadar açık ve saydam olması beklenir (Perez vd., 2014: 15). Buna ek olarak daha fazla vatandaşın ikamet ettiği bu tür belediyeler, teknolojik olanakların ve yerel basın organlarının daha fazla olması nedeniyle faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirme hususunda küçük belediyelere göre birtakım avantajlara sahiptir.

Nüfusu fazla olan belediyeler daha fazla sayıda vatandaşa hizmet götürdüğü için işleyişleri daha karmaşık hale gelebilmektedir. Bu yüzden de performanslarını değerlendirebilmek için daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulur. Bunun yanı sıra söz konusu belediyeler kamuoyunda ve basında daha fazla görünür olmaları nedeniyle kendilerini sürekli olarak yerel halkın baskısı ve gözetimi altında hissetmektedirler ve böylece geniş kitleleri bilgilendirme gereği duyabilirler (Pina vd., 2010: 355).

5.1.2. Yaş

Literatürde mali saydamlık ile yaş arasındaki korelasyonu açıklayan farklı argümanlar mevcuttur. Bazı araştırmacılar yaşlı nüfusun bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma beceri ve yatkınlığının görece daha zayıf olduğunu ve bu nedenle belediyeler tarafından web sitesi aracılığıyla paylaşılan mali bilgi ve belgelere erişiminin sınırlı olabileceğini ileri sürmektedir (Lowatcharin ve Menifield, 2015: 108). Bazı araştırmacılar ise mali saydamlık ile katılımı ilişkilerinde yaşlı nüfusun

katılım düzeyinin daha yüksek olduğunu ve daha fazla saydamlık talep ettiklerini savunmaktadır (Piotrowski ve Van Ryzin, 2007: 317). Örneğin Türkiye’de 81 belediyenin kurumsal web siteleri üzerinden gerçekleştirilen bir araştırmanın bulguları da bu görüşü desteklemektedir. Bu araştırmanın sonucunda belediye sınırlarında yaşayan 65 yaş ve üstü nüfusun oranı arttıkça belediyelerin mali saydamlık düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir (Tümer, 2020).

5.1.3. Cinsiyet

Geleneksel olarak erkeklerin siyasete katılım düzeyinin kadınlara göre daha yüksek olması nedeniyle erkeklerin mali saydamlık talebinin kadınlardan daha fazla olduğu kabul edilmektedir (Piotrowski ve Van Ryzin, 2007: 310). Ancak bu durumun ortaya çıkmasında birtakım faktörlerin etkili olabileceğini unutmamak gerekir. Örneğin bir kadının kendi yaşam alanı içerisinde eş, anne ve ev hanımı gibi rollere sahip olmasının siyasi katılımına engel teşkil edebileceğini belirtmek gerekir. Bu sınırlayıcı rollerin, kadınların siyasi süreçlere katılımını zorlaştırdığı bir gerçektir. Üstelik yetişkinlik öncesinde ailede politik temsil ve ifadenin erkek rolü üzerinden gerçekleştirilmesi de etkili olabilmektedir. Çünkü çocuklar aile içinde ebeveynlerin katılım alışkanlıklarını gözlemleyerek cinsiyet ve katılım arasındaki ilişki hakkında fikir edinmektedir. Kız ve erkek çocukları tarafından erken yaşlarda edinilen bu tür fikirler sonraki yıllarda yetişkin bireyler haline geldiklerinde bile etkisini devam ettirebilmektedir. Bu ortamda yetişen kadınların sonraki yaşlarda siyasete katılımını teşvik eden çalışmalara karşı direnç göstermesi bunun açık bir ispatıdır (Jennings, 1983: 364-366).

Literatürde cinsiyetin saydamlık üzerindeki etkisine ilişkin farklı görüşlere de rastlamak mümkündür. Bazı araştırmacılar kadınların erkeklere göre daha etik hareket ettiği ve kadınların çeşitli süreçlere dahil olmasıyla beraber bilgi kalitesinin ve saydamlık düzeyinin arttığını savunmaktadır (Tejedo-Romero ve Araujo, 2015: 533). Örneğin İspanya’da yapılan bir araştırmada kadınların yerel siyasete daha fazla katılması sonucu saydamlığın arttığı ve belediyelerdeki asimetrik bilginin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Araujo ve TejedoRomero, 2018: 94).

5.1.4. Eğitim

Belediyelerin mali saydamlığını belirleyen önemli faktörlerden biri de eğitim düzeyidir. Eğitim düzeyi, bireyin kendine güvenme duygusunu artırarak bilgi talebini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Örneğin üniversite diplomasına sahip olma, bireyin öz güvenini artırabileceğinden belediyeden daha fazla mali bilgi talep etmesine neden olabilir (Piotrowski ve Van Ryzin, 2007: 310). Ayrıca vatandaşların elektronik ortamda paylaşılan mali bilgileri incelemek için gereken bilgisayar kullanım becerilerini edinmeye yetecek düzeyde bir eğitime sahip olması da son derece önemlidir (Rios vd., 2013: 238). Bu becerilere sahip olmayan vatandaşlar bilgisayar teknolojisinden yeterince faydalanamayacağından doğal olarak mali bilgilere erişimi sınırlı olacaktır.

Vatandaşların bütçe bilgilerini anlama ve yorumlama yeteneği, mali sorunlara ilişkin farkındalıklarının artması ve daha duyarlı hale gelmesi için kritik öneme sahiptir (Harrison ve Sayogo, 2014: 516). Bu yeteneğin geliştirilmesi eğitimle mümkündür. Eğitimin yaygınlaşması, vatandaşların kamusal hizmetlerin sunumunda daha fazla verimlilik ve kalite talep etmesine neden olacağı gibi bunun sonucunda politikacıların üzerinde saydamlık baskısı da oluşturacaktır (Khagram ve Fung, 2013: 5). Araştırmalar sosyal ve politik açıdan bilinçli vatandaşların yaşadığı belediyelerde, vatandaşların baskısı sonucu belediyelerin daha fazla mali bilgi paylaşmaya eğilim gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır (Serrano-Cinca vd., 2009: 362).

5.1.5. Gelir Düzeyi

Ampirik çalışmalar gelir düzeyi yüksek bireylerin ödenen vergilerin etkili bir biçimde harcadığını teyit etmek için daha iyi hizmet ve daha fazla bilgi edinmeyi bekleediklerini ortaya koymaktadır (Bolivar vd., 2013: 562-563). Bu çalışmalarda ayrıca yüksek gelire sahip bireylerin politik olarak daha aktif oldukları ve yerel yönetimlerdeki stratejik karar alma süreçlerine katılma olasılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna bağlı olarak gelir düzeyi yüksek olanların belediyelerden daha fazla saydamlık talep etmesi muhtemeldir (Tavares ve Cruz, 2014: 119). Diğer taraftan düşük gelire sahip bireylerin genellikle politik açıdan daha pasif ve siyasi süreçlere katılma motivasyonundan yoksun oldukları görülmekte olup bu motivasyon eksikliğinin, düşük gelirli kesimlerin mali saydamlık talebini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

5.1.6. İnternet Kullanımı

Teknoloji alanındaki gelişmeler saydamlık biçimlerinde önemli ölçüde değişikliğe neden olmuştur. Saydamlık artık bilgi talep eden vatandaşlar ile kamu kaynaklarını yönlendiren yöneticilerin fiziksel olarak bir araya gelmesi biçiminde değil, daha çok çeşitli iletişim araçları üzerinden tarafların dolaylı biçimde etkileşime geçmesiyle sağlanmaktadır. Özellikle iletişim teknolojisindeki gelişmelerin saydamlık üzerindeki etkisi potansiyel açıdan önemlidir. Bu gelişmeler, son yıllarda “teknoloji odaklı saydamlık”, “internet erişimli saydamlık” ya da “bilgisayar aracılı saydamlık” gibi yeni kavramların literatüre girmesine katkı sağlamıştır (Lowatcharin ve Menifield, 2015: 103).

İnternet, bilginin yayılma hızı ve kolay erişim sağlanması nedeniyle en etkili bilgi paylaşım biçimidir. (Jatmiko ve Kumara, 2015: 665). İnternet, belediyeler ile vatandaşlar arasındaki karşılıklı etkileşim için uygun bir ortam oluşturmaktadır. İnternet, bir taraftan belediyeler ile vatandaşlar arasındaki sınırları genişletirken diğer taraftan da vatandaşlara belediyelerin

çalışmalarını yakından izleme olanağı sunmaktadır. (Lowatcharin ve Menifield, 2015: 103). Ayrıca belediyelerin web sitesi aracılığıyla bütçe belgelerini, mali bilgi ve tablolarını ilgili tüm paydaşlarla eşzamanlı olarak paylaşabilmesi mümkün hale gelmektedir (IBP, 2006: 18).

İnternete erişimin ve kullanımının artması sonucu vatandaşlar belediyelerin web sitelerini daha fazla ziyaret edebilmektedir. Ziyaret eden kişi sayısı arttıkça belediyeler web sitelerini daha aktif bir biçimde kullanmak ve iyileştirmek için çaba harcamaktadırlar (Rios vd., 2013: 238). Sonuç olarak internet kullanıcı sayısının artmasına bağlı olarak belediyelerin web siteleri aracılığıyla daha fazla mali bilgi paylaşması söz konusu olacaktır (Lowatcharin ve Menifield, 2015: 106).

5.1.7. Kentsel Aidiyet

Vatandaşların sahip olduğu kentsel aidiyet duygusu, ikamet ettikleri belediyenin büyüklüğüne göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin büyük yerleşim birimlerinde yaşayanlar genellikle kendilerini yaşadıkları bölgeye ait hissetmezler. Öte yandan nispeten küçük belediyelerde ikamet eden vatandaşların yaşadıkları bölgeye bağlılık derecesinin görece daha fazla olması beklenmektedir (Piotrowski ve Van Ryzin, 2005: 317). Bu nedenle yaşadığı kenti sahiplenen ve kendisini bu kentin bir parçası olarak gören vatandaşlar, belediyenin faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyecektir.

5.1.8. Konut Sahibi Olma

Konut sahibi bireylerin yaşadıkları beldeyi sahiplenme duygusunun daha fazla olacağı varsayımı altında yaşadıkları belde ile ilgili sorunlara karşı daha duyarlı olması ve bu bilinçle hareket etmesi beklenmektedir. Bu nedenle konut sahibi olanların belediyelerden mali açıdan hesap sormak isteyebileceği ve mali saydamlık talebinin daha fazla olacağı öngörülmektedir (Piotrowski ve Van Ryzin, 2005: 8).

5.1.9. İkamet Süresi

Belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörlerden bir diğeri de ikamet süresidir (Piotrowski ve Van Ryzin, 2005: 311). Bireylerin belirli bir bölgede uzun süre ikamet etmesi, o bölgeye bağlılığını artırabilecek bir unsurdur. Bu çerçevede ikamet ettiği belediyeye ilişkin meselelere karşı daha hassas olması beklenmektedir. Buna bağlı olarak belirli bir bölgede uzun süre ikamet eden vatandaşların sınırları içerisinde bulunduğu belediye ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmak isteyebileceği ve bunun da belediyenin mali saydamlık düzeyini pozitif yönde etkileyebileceği ifade edilebilir.

5.2. Ekonomik ve Mali Faktörler

5.2.1. Bütçe Açığı

Ekonomik koşulların iyi olmadığı dönemlerde bütçe açığının meydana gelmesi durumunda yöneticiler kararlarının ve tercihlerinin doğruluğunu haklı göstermek için bilgi paylaşımını artırabilmektedir. Keza bütçe fazlası ortaya çıktığında da yöneticiler mali performanslarının iyi olduğunu göstermek ve bunu siyasi rakiplerine karşı kullanabilmek için daha fazla bilgi paylaşmayı tercih edebilmektedir (Zuccolotto ve Teixeira, 2014: 246).

Belediyenin mali performansının düşük olduğuna ilişkin algı, vatandaşların mali saydamlık talebini artırabilecek bir faktördür. Buna karşılık eğer bütçe açığı beklentilerin üzerinde ise belediye yöneticileri bu kez eleştirilere maruz kalmamak için birtakım bilgileri gizleme gereği duyabilmektedir. Vatandaşların bilgi talebi karşısında yöneticilerin bu tarz bir tutum ortaya koyması mali saydamlığı olumsuz etkiler (Sun ve Andreams, 2020: 51). Ancak bazı araştırmalar mali performansı iyileştirmenin en önemli çözümlerinden birinin saydamlık düzeyini artırmak olduğunu ve saydamlığın artırıldığı kurumlarda mali sonuçların gerçekten de olumlu etkilendiğini ortaya koymaktadır (Alt ve Lassen, 2003: 23).

5.2.2. Borçlanma

Borç seviyesinin önemli boyutlara ulaşması sonucu ciddi finansal zorluklarla karşılaşan belediyeler, borçlanma politikalarını ve finansal durumlarını ortaya koyan belge ve raporlar yayımlamaya daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Belediyelerin borçlanarak elde ettikleri mali kaynakları finanse eden vatandaşlar, bu kaynakların hangi yerel hizmetlerin finansmanında kullanıldığını konusunda bilgi sahibi olmak isteyebilirler (Bolivar vd., 2013: 561).

Borçların artması halinde belediye yöneticileri alacaklılara yükümlülüklerini yerine getirme yeteneklerini göstermenin bir yolu olarak bilgi paylaşma ihtiyacı duyabilirler. Bu çerçevede bilgi paylaşımı, alacaklıların belediye faaliyetlerini kolay ve düzenli bir şekilde izlemelerine yardımcı olan önemli bir araç haline gelmektedir (Rios vd., 2013: 239). Dolayısıyla belediyelerin borç düzeyi mali bilgi paylaşımını doğrudan etkilemektedir.

5.2.3. Kaynak Miktarı

Daha fazla kamu kaynağını yönetmek isteyen belediye yöneticileri bu kaynakların tahsis edilmesi durumunda yerel halk tarafından daha güvenilir olarak algılanmak için daha fazla mali bilgi paylaşmak zorunda kalmaktadır (Andreula ve Chong, 2016: 243). Yerel halk, yöneticilerin eylemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarında yerel hizmetlere daha fazla kaynağın ayrılmasına ve dolayısıyla daha fazla vergi ödemeye tepki göstermeyebilir ve böylece yerel vergilere uyum düzeyi artar (Arapis ve Reitano, 2018: 553).

Nispeten daha fazla kaynağa sahip belediyeler web sitesi üzerinden mali bilgileri açıklama konusunda birtakım avantajlara sahiptir. Söz konusu belediyeler genellikle web sitesinin tasarımı ve bu sitedeki bilgilerin güncel tutulabilmesi için gereken nitelikli personele sahiptir. Web sitesinin oluşturulması ve geliştirilmesi önemli bir maliyet gerektirdiğinden bütçeleri kısıtlı olan belediyeler bu tür hizmetlere kaynak tahsis etme hususunda isteksiz davranabilirler (Ribeiro vd., 2017: 198-199).

5.2.4. Öz Gelirlerin Büyüklüğü

Yerel hizmetlerin çoğu belediye sınırları içerisinde toplanan vergilerle finanse edildiğinde vatandaşların mali saydamlık talebinin artması beklenmektedir (Jorge vd., 2011: 12). Ayrıca tahsil edilen yerel vergi ve harçların artması halinde belediyeler bunları nasıl ve nereye harcadığına ilişkin yerel halkı bilgilendirme ihtiyacı duyabilir ve böylece saydamlık düzeyi artabilir (Ribeiro vd., 2017: 198-199; Jorge vd., 2011: 12).

5.2.5. Yolsuzluk Algısı

Yolsuzluğun en yaygın ve basit tanımı, kamu gücünün özel menfaat için kötüye kullanılmasıdır (Tanzi, 1995: 564). Klitgaard, Maclean-Abaroa ve Parris, yolsuzluğun bir öngörü suçu olduğunu ve riskler az, cezalar ılımlı ve karşılığında büyük ödüller kazanma ihtimali olduğunda bireylerin yolsuzluğa yönelebileceğini savunmaktadır (Klitgaard vd., 1998: 12).

Prud'homme, yerel politikacı ve bürokratların çıkar ve baskı gruplarından gelen talepleri kabullenme olasılığının yüksek olması nedeniyle yolsuzlukların yerel düzeyde daha yaygın olduğunu belirtmektedir (Prud'homme, 1995: 211). Shick'e göre çoğu ülkede yerel düzeyde seçimlere katılım oranının düşük olmasına bağlı olarak belediyelerin faaliyet ve eylemlerinin daha az saydam ve yolsuzluk riskinin ise yüksek olması muhtemeldir (Shick, 2003: 96). Yolsuzluk ve saydamlık, aralarında ters yönde ilişki bulunan kavramlar olmakla birlikte yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde yerel yönetimlerin bilgi paylaşımı konusunda daha saydam geleneklere sahip olduğu görülmektedir (Pina vd., 2010: 357).

Literatürde mali saydamlık ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştıran ampirik çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin Elina De Simone vd. 116 ülkeyi dahil ettikleri ve 2003-2012 yıllarını kapsayan araştırmalarında mali saydamlık ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda mali saydamlık ile yolsuzluk arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Simone vd., 2017: 1).

5.2.6. İşsizlik Seviyesi

Araştırmalar işsizlik düzeyinin yüksek olmasına bağlı olarak ekonomik güçlüklerle karşılaştıkları durumlarda vatandaşların belediye faaliyetleri üzerindeki denetim ve kontrol talebinin arttığını ve belediye yöneticilerinden daha fazla saydamlık talep ettiklerini ortaya koymaktadır (Araujo ve Tejedo-Romero, 2018: 94). Ancak literatürde işsizlik düzeyi ile mali saydamlık arasında ters yönlü ilişki olduğunu ileri süren görüşlere de mevcuttur. Örneğin ekonomik şartların kötüye gittiği ve işsizlik oranlarının yükseldiği dönemlerde vatandaşların yerel düzeydeki karar alma süreçlerine katılma istekliliğinin ve belediyeler üzerinde saydamlık baskısının azaldığı ileri sürülmektedir (Stanic, 2018: 465).

5.2.7. Kişi Başına Düşen Gelir

Araştırmalar ekonomik faktörlerin beklendiği gibi saydamlığı etkilediğini daha zengin ülkelerin daha fazla kaynağa, daha fazla teknik kapasiteye ve saydamlığa karşı daha olumlu bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Güçlü bir ekonomiye sahip olan ülkelerde yaşayan insanlar daha fazla özgürlük, saydamlık ve açıklık talep etmektedir (Harrison ve Sayogo, 2014: 516). Buna ek olarak bilginin elde edilmesi, işlenmesi ve kamuoyu ile paylaşılmasının maliyeti yüksek olduğu için gelişmiş ülkeler, bu maliyeti karşılama konusunda daha az endişe duymaktadır. Bu nedenle saydamlığı ve bilgi paylaşımını öngören yasaları yürürlüğe koyma olasılıkları da daha yüksektir. Az gelişmiş ülkelerde ise bu tür maliyetler söz konusu yasaların benimsenmesini engellemektedir (Rios vd., 2013: 238).

Kişi başına düşen gelir, yerel halkın refah düzeyinin bir ölçüsüdür. Bir bölgenin ekonomik yapısı özellikle eğitim, sosyal ve teknolojik açıdan hayatın çeşitli yönlerini etkileyebilir. Ekonomik refah düzeyi yüksek olan topluluklarda internetin günlük yaşamda kullanılma eğilimi daha fazladır (Jatmiko ve Kumara, 2015: 667). Aynı zamanda resmi web sitelerinde daha fazla elektronik hizmete sahip olmaları nedeniyle çevrimiçi hizmetlerin sayısı ile kişi başına düşen gelir arasında önemli bir ilişki mevcuttur. Sergilenen yüksek ekonomik performans, bütçe ile ilgili bilgilerin paylaşımındaki endişeleri azalttığından bilgi paylaşımı daha kolay hale gelmektedir (Perez vd., 2014: 16).

Kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu bölgelerde bireyler daha iyi ekonomik şartlarda yaşam sürmektedir. Bu durum satın alma gücünü doğrudan etkilemekte ve bireyler, günlük ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli modern teknolojiyi daha kolay temin edebilmektedir. Bilgi edinme ihtiyacı, interneti sıklıkla kullanılan bir araç haline getirmekte olup bu araç, vatandaşlara belediyenin performansını izleme imkanı sağlamaktadır (Jatmiko ve Kumara, 2015: 665).

5.3. Siyasal Faktörler

5.3.1. Siyasi Rekabet

Belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörlerden biri de siyasi rekabettir. Siyasi rekabet, mevcut belediye yönetimini siyasi rakiplerinin kendileri ile ilgili olumsuz iddialarına karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Belediye yönetimi bu iddia ve eleştirilere cevap vermek ve aksini kanıtlamak için bilgi paylaşımını etkin bir biçimde kullanabilir (Baber ve Sen, 1984: 94). Siyasi rekabet ne kadar fazla olursa belediye yönetimi kaynakların iyi yönetildiğini ispatlama gereği duyar ve başarılarını göstermek için çaba harcar (Perez vd., 2014: 13). Ayrıca gerçekleştirdikleri faaliyetlerin seçmenler tarafından kontrol edilmesini ister ve kamuoyuna daha fazla mali bilgi açıklar (Rios vd., 2013: 240).

Belediye yönetimi bir kez seçildikten sonra vatandaşlara verilen seçim vaatlerini göz ardı edebilir. Belediye yönetiminin göreve geldikten sonra önünde birkaç yıllık süre vardır. Bu süre içerisinde vatandaşların kısa vadede belediye yönetimini başarısızlıklarından dolayı cezalandırması çok zordur ve belediye yönetimi de bunun farkındadır. Eğer yerel düzeyde güçlü bir muhalefet varsa bu tür fırsatçı davranışlar azalabilir. Diğer taraftan muhalefet, belediye yönetiminin seçim vaatlerinden sapmaya neden olan faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirmek isteyecektir ve böylece siyasi rekabet ortamının varlığı, belediye yönetimi ile seçmenlerin çıkarları arasındaki sapmanın azalmasına hizmet edecektir. Eğer belediye yönetimi yeniden seçilmek isterse seçmenlere verilen vaatleri yerine getirmek zorunda kalacak ve taahhüt ettikleri şeyleri yerine getirerek bunları vatandaşlara iletme için mevcut tüm raporlama araçlarını kullanacaktır (Garcia ve Garcia, 2010: 686).

Rekabetin eksik olduğu durumda “görevdeki her zaman kazanır” argümanı altında siyasi sürece yönelik ilgi eksikliği nedeniyle saydamlık büyük olasılıkla sekteye uğramaktadır. Belediye yönetimi yerel seçmenlerin büyük çoğunluğu tarafından destekleniyorsa belediye yöneticileri vatandaşlarla iletişim kurmak, meşruiyet aramak ya da yönetilenlerin rızasını aramak için daha az çaba göstermektedir. Rekabetçi siyasi ortamın hakim olduğu yerlerde belediye yöneticileri vatandaşların kaygılarını anlama ve saydamlığı destekleme ihtiyacı hissedebilir. Araştırmalar yerel seçimleri kazanan ile ikinci olan arasındaki farkın nispeten yüksek olduğu belediyelerde saydamlık düzeyinin daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tespit, rekabetçi seçimlerin vatandaşlara karşı hesap verebilirliği ve saydamlığı artırmak için ilave baskı sağladığı tezini desteklemektedir (Tavares ve Cruz, 2014: 118-122).

5.3.2. Siyasal Süreçlere Katılım

Vatandaşların yerel seçimlere katılım oranının yüksekliği, belediyeleri saydamlığa teşvik eden önemli bir faktördür. Yerel seçimlere yüksek düzeyde katılım sağlanması, vatandaşların belediyenin faaliyetleri ile yakından ilgilendiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda belediyelerin, yönetim ve işleyişlerine ilişkin yanlış algıları düzeltmek ve yerel halkın güvenini yeniden kazanmak için mali saydamlıktan yararlanmaları mümkündür (Tejedo-Romero ve Araujo, 2015: 533-534).

Schaltegger ve Torgler, siyasi katılımın hem yerel halkı hem de belediyeleri etkilediğini belirtmektedir. Birincisi, vatandaşları yerel sorunları tartışmaya teşvik ederek politik duyarlılıklarını geliştirmelerine yardımcı olur. İkincisi, bir belediye, faaliyetlerinin yerel halk tarafından izlendiğini ve tartışıldığını bilirse, kaynaklarını yönetirken daha dikkatli hareket etmek zorunda kalır. Sonuçta siyasi katılım, yerel halka tercihlerini yansıtmaya fırsatı sunarak etkili yönetişime katkıda bulunur (Schaltegger ve Torgler, 2007: 119).

5.3.3. Belediye Başkanının Profili

Belediye başkanlarının kişisel özellikleri, saydam politika ve uygulamaları destekleme konusundaki istek ve kararlılıklarını belirleyebilmektedir. Örneğin genç ve yükseköğrenim görmüş belediye başkanları tarafından yönetilen belediyelerin saydamlık düzeyinin daha yüksek olması muhtemeldir. Bununla birlikte vatandaşların düşüncelerine değer veren ve kamu yararını ön planda tutan belediye başkanlarının saydamlığı önceliklerinden biri haline getirmek için daha fazla zaman ve çaba harcaması beklenmektedir (Tavares ve Cruz, 2014: 118).

Literatürde belediye başkanlarının şeffaf liderlik tarzını cinsiyetle ilişkilendiren çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin kadınların katılımcı bir liderlik türünü benimsemeye eğilimli oldukları belirtilmektedir. Kadınların sosyal becerileri, yönetici olarak performanslarını etkilemekte ve hem birlikte çalıştığı kişilerin fikirlerini önemseyen hem de daha demokratik bir liderlik tarzını benimsediklerine işaret etmektedir. Buna karşılık erkeklerin ise daha otokratik ya da yönlendirici bir liderlik türüne yatkın oldukları görülmektedir. Bu nedenle erkek belediye başkanlarının katılımcılığı kabullenmeye daha az istekli davranacağı ve bunun da saydamlığı olumsuz etkileyebileceği ileri sürülmektedir (Eagly ve Johnson, 1990: 233; Tavares ve Cruz, 2014: 118).

Fox ve Schuhmann'a göre kadın belediye başkanları, vatandaşlarla olan iletişimin güçlendirilmesini ve vatandaşların yerel süreçlere katılımının sağlanmasını aynı mevkideki erkek meslektaşlarından daha fazla istemektedir. Kadın belediye başkanlarının vatandaşlara daha fazla değer attığı ve hiyerarşinin tepesinde olmaksızın etkileşimler ağının ortasında yer almayı tercih ettikleri belirtilmektedir (Fox ve Schuhmann, 1999: 240).

Daha geniş bir kamu kesimi için politikacıların seçmenleri daha yüksek vergiler ödemeye razı etmeleri gerekmektedir ve bunu saydamlık artışı ile sağlamaları mümkündür. Dolayısıyla sol ideolojiyi savunanların sağ ideolojiyi benimseyenlere göre daha saydam olması beklenmektedir. Politik faktörlerin incelendiği araştırmalara bakıldığında da benzer sonuçlar görmek mümkündür. Bu araştırmaların pek çoğunda sol partili belediye başkanlarının sağ partililere göre daha saydam bir yönetim tarzı benimsedikleri tespit edilmiştir (Rios vd., 2013: 241). Bunun dışında bağımsız belediye başkanlarının partizan ilişkilerine dayanarak seçmenlerin güvenini kazanma imkanı olmadığından bu güveni sağlayabilmek için mali saydamlığı bir araç kullandıkları görülmüştür (Beblava vd., 2016: 129).

Toplumsal sorunlara kamusal çözümler öneren partilerin daha saydam ve demokratik süreçlerden yana olmaları beklenmektedir. Bu çerçevede mali saydamlık, liberal ya da sol partilerin daha geniş bir kamu kesimini politik açıdan uygulanabilir duruma getirmeye yönelik stratejilerinin bir parçası haline gelebilir. Araştırmalar kendini liberal olarak tanımlayan bireylerin daha muhafazakâr bir politik ideolojiye sahip bireylere göre saydamlığı destekleme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ferejohn, 1997: 149). Bu bağlamda liberal görüşü savunan belediye başkanlarının saydam bir yönetim anlayışına sahip olması muhtemeldir.

5.3.4. Art Arda Seçilme Durumu

Belediye başkanının art arda birkaç dönem ve büyük farkla seçimi kazanması mali bilgilerin kamuoyuna açıklanmasına ilişkin baskıyı azaltmakta ve saydamlığı tehlikeye atmaktadır (Tavares ve Cruz, 2014: 118). Sloboda, en az iki seçim döneminde seçmenlerin oylarının çoğunluğunu almayı başaran belediye başkanlarının belediyelerindeki saydamlık düzeyini yükseltmek için daha az çaba harcadığını ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle ilk kez seçilen belediye başkanlarının görev süresince saydamlığı artırma politikalarını ilerletme ve geliştirme konusunda daha motive ve kararlı oldukları görülmektedir. Bu motivasyonun temel nedeni yerel seçmenlerin belediyelerden saydamlık ve katılımı sağlama yönünde daha etkili araçlar talep etmesidir (Sloboda, 2015: 6).

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mali saydamlıkla ilgili çalışmaların başlangıç noktası merkezi yönetim bütçe süreci olmuştur. Ancak zamanla mali saydamlığın yalnızca merkezi yönetimleri değil yerel yönetimleri de yakından ilgilendiren bir mesele olduğu düşüncesi kabul görmeye başlamıştır. Bu bağlamda belediyelerin mali saydamlığına ilişkin ampirik çalışmaların nispeten yeni olduğu ve geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir.

Literatürde belediyelerin mali saydamlığını ele alan ampirik çalışmalarda genel olarak belirli kriterler çerçevesinde belediyelerin mali saydamlık düzeyi ölçülerek bu düzeyi belirleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Literatür taraması sonucu ulaşılan araştırmaların bulgularından hareketle belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörleri üç grup altında toplamak mümkündür. Araştırmalar nüfus büyüklüğü, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, internet kullanımı, kentsel aidiyet, konut sahibi olma ve ikamet süresi gibi sosyo-demografik faktörlerin belediyelerin mali saydamlık düzeyini etkilediğini ortaya koymaktadır. Cinsiyet ve yaş faktörleri ile ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte nüfus büyüklüğü, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, internet kullanım oranı, kentsel aidiyet duygusu, konut sahibi olma durumu ve ikamet süresinin belediyelerin mali saydamlık düzeyini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Belediyelerin mali bilgi ve belgeleri kamuoyuna açıklama düzeyinin bütçe açığı, borçlanma, kaynak miktarı, öz gelirlerin büyüklüğü, yolsuzluk algısı, işsizlik seviyesi ve kişi başına düşen gelir gibi ekonomik ve mali nitelikteki birtakım faktörlerden de etkilendiği görülmektedir. Bu faktörlerden işsizlik seviyesinin belediyelerin mali saydamlığını hem pozitif hem de negatif yönde etkilediğini ortaya koyan görüşler mevcut olmakla birlikte bütçe açığı, borçlanma, kaynak miktarı, öz gelirlerin büyüklüğü, yolsuzluk algısı ve kişi başına düşen gelirin belediyelerin mali bilgi ve belgeleri kamuoyuna açıklama düzeyi üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir.

Belediyelerin mali saydamlığını belirleyen bir diğer faktör grubu da siyasal faktörlerdir. Ampirik çalışmalar yerel siyasette rekabetin mevcudiyeti, vatandaşların siyasi süreçlere katılım düzeyi, yerel seçimlerde oy kullanma oranı, belediye başkanının profili (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, siyasi görüşü vs.) ve art arda seçilme durumunun belediyelerin mali saydamlık düzeyini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Belediyelerin mali saydamlığına ilişkin literatürdeki ampirik çalışmaların büyük bir kısmının yabancı ülkelerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Yabancı literatürün bu zenginliğine karşın Türkiye'de belediyelerin mali saydamlığı konu edinen araştırma sayısı ise nispeten azdır. Bu araştırmalarda genel olarak belediyelerin yayımladıkları mali belgeler ve web siteleri analiz edilerek mali bilgilerin kamuoyuna açıklanma düzeyi tespit edilmiştir. Bu bağlamda belediyelerin mali saydamlığını belirleyen faktörlere ilişkin ampirik çalışmaların yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu

alandaki eksikliğin giderilmesi için farklı örneklerde belediyelerin mali saydamlığını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmasına ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Bu bağlam literatür taraması niteliğindeki bu çalışmanın alanda gerçekleştirilecek bundan sonraki araştırmalar için bir altyapı oluşturması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- ACKERMAN J.M. & SANDOVAL-BALLESTEROS, I.F. (2006). "The Global Explosion of Freedom of Information Laws", *Administrative Law Review*, 58 (1): 85-130.
- ALBALATE, D. (2012). "The Institutional, Economic and Social Determinants of Local Government Transparency", *Research Institute of Applied Economics*, 10: 1-30.
- ALT, J.E. & LASSEN, D.D. (2003). *Fiscal Transparency and Fiscal Policy Outcomes in OECD Countries*, EPRU Working Paper Series, No. 2003-02, 1-43.
- ALT, J.E. & LASSEN, D.D. & ROSE, S. (2006). "The Causes of Fiscal Transparency: Evidence from the U.S. States", *IMF Staff Papers*, Vol. 53, Special Issue: 30-57.
- ANDREULA, N. & CHONG, A. (2016). "Do Good Institutions Improve Fiscal Transparency?", *Economics of Governance*, 17 (3): 241-263.
- ARAPIS, T. & REITANO, V. (2018). "Examining the Evolution of Cross-National Fiscal Transparency", *American Review of Public Administration*, 48 (6): 550-564.
- ARAUJO, J.F.F.E. & TEJEDO-ROMERO, F. (2018). "Does Gender Equality Affect Municipal Transparency: The Case of Spain", *Public Performance & Management Review*, 41 (1): 69-99.
- ATİYAS, İ. & SAYIN, Ş. (2000). "Devletin Mali ve Performans Saydamlığı". İ. Atiyas, Ş. Sayın (ed.). *Kamu Maliyesinde Saydamlık*, (s. 27-43). TESEV Yayınları: İstanbul.
- AVCI, M. A. (2008). *Türkiye'de ve Dünyada Kamu Mali Yönetiminde Mali Saydamlık Kavramının Gelişimi ve Önemi, Maliye ve Hukuk Yayınları*, Ankara.
- BABER, W.R. & SEN, P.K. (1984). "The Role of Generally Accepted Reporting Methods in the Public Sector An Empirical Test", *Journal of Accounting and Public Policy*, 3 (2), 91-106.
- BANNISTER, F. & CONOLLY, R. (2011) "The Trouble with Transparency: A Critical Review of Openness in e-Government", *Policy & Internet*, 3 (1): 1-30.
- BELLVER, A. & KAUFMANN, D. (2005). "Transparenting Transparency: Initial Empirics and Policy Applications", *World Bank Policy Research Working Paper*.
- BERLİNER, D. (2014). "The Political Origins of Transparency", *The Journal of Politics*, 76 (2): 479-491.
- BİLGE, S. & KÜÇÜKAYCAN, D. (2013). "Yerel Yönetimlerde Bütçe Saydamlığı: Büyükşehir Belediyeleri ve Büyükşehir İl Özel İdareleri Üzerine Bir Araştırma", *Maliye Dergisi*, S. 165: 54-79.
- BİLGİNOĞLU, M.A. & MARAŞ, G. (2011). "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Mali Saydamlığın Panel Veri Yöntemi ile Analizi", *Ege Akademik Bakış*, C. 11, Özel Sayı: 59-73.
- BOLÍVAR, M.P.R. & MUNOZ, L.A. & HERNANDEZ A.M.L. (2013). "Determinants of Financial Transparency in Government", *International Public Management Journal*, 16 (4): 557-602.
- BRUNETTI, A. & WEDER, B. (2003). "A Free Press is Bad News for Corruption", *Journal of Public Economics*, 87 (7-8): 1801-1824.
- BYRNE, E. & ARNOLD, A.K. & NAGANO, F. (2010). *Building Public Support for AntiCorruption Efforts*, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank Communication for Governance & Accountability Program, Washington.
- CAAMAÑO-ALEGRE, J. & LAGO-PENAS, S. & REYES-SANTÍAS, F. & SANTIAGO-BOUBETA, A. (2013). "Budget Transparency in Local Governments: An Empirical Analysis", *Local Government Studies*, 39 (2): 182-207.
- CANKAYA, Ş. (2014). "Mali Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik", *Sayıştay Dergisi*, S. 94: 143- 146.
- CARTER, B. (2014). "Transparency and Accountability", *GSDRC Helpdesk Research Report*, 1-18.

- CRUZ, N.F. & TAVARES, A.F. & JORGE, R.C.M.S. & SOUSA, L. (2015). "Measuring Local Government Transparency", *Public Management Review*, 18 (6): 866-893.
- ÇETİNKAYA, Ö. (2020). *Mahalli İdareler Maliyesi*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- ÇUKURÇAYIR, M.A. & ÖZER, M.A. & TURGUT, K. (2012). "Yerel Yönetimlerde Yolsuzlukla Mücadelede Yönetişim İlke ve Uygulamaları", *Sayıştay Dergisi*, S. 86: 1-25.
- DEMİRBAŞ, T. (2010). "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Faaliyet Raporları ile Saydamlığı Sağlama Çabaları: Belediyeler Üzerine Bir Araştırma", *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar*, F. Altuğ, Ö. Çetinkaya ve S. İpek, (Ed.) Ekin Yayınevi: Bursa.
- DEMİRBAŞ, T. (2011). "Using Web Sites to Improve Fiscal Transparency: The Case of Turkish Municipalities", H. Rahman (ed.), *Cases on Adoption, Diffusion and Evaluation of Global E-Governance Systems*, Information Science Reference: New York.
- DEMİRBAŞ, T. & ÇETİNKAYA, Ö. (2018). *Kamu Mali Yönetiminde Kontrol ve Denetim*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- DE SİMONE, E. & GAETA, G.L. & MOURAO, P.R. (2017). "The Impact of Fiscal Transparency on Corruption An Empirical Analysis Based on Longitudinal Data", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 17 (4): 1-17.
- DOĞANYİĞİT, S. (1998). "Yerel Yönetimlerde Mali Denetimin Adresi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 7 (3): 102-111.
- DOWLEY, K.M. (2006). "Local Government Transparency in East Central Europe", *Local Government Studies*, 32, (5): 563-583.
- DÖNER, A. (2010). *Şeffaf Devlette Bilgi Edinme Hakkı ve Sınırları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- EAGLY, A. H. & JOHNSON, B.T. (1990). "Gender and Leadership Style: A Meta-Analysis", *Psychological Bulletin*, 108 (2): 233-256.
- EMİL, M.F. & YILMAZ, H.H. (2004). *Mali Saydamlık İzleme Raporu*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- ENGİN, R. (2021). *Vatandaşların Belediyelerin Mali Saydamlığına İlişkin Tutumları: Çanakkale Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- EROĞLU, E. & DEMİRBAŞ, T. (2016). "Mali Saydamlığın Önemi ve Türkiye'de Kamu Mali Yönetiminin Mali Saydamlık Açısından Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1): 287-312.
- ESTELLER-MORE, A. & OTERO, J.P. (2012). "Fiscal Transparency", *Public Management Review*, 14 (8): 1153-1173.
- FEREJOHN, JOHN (1997). "Accountability and Authority: Toward a Theory of Political Accountability", A. Przeworski, S. C. Stokes, B. Manin (Ed.), *Cambridge University Press*, United Kingdom, 131-153.
- FLORİNİ, A. (2000). "Does the Invisible Hand Need a Transparent Glove?", *Research Collection School of Social Sciences*, Paper 2092, 1-40.
- FOX, R.L. & SCHUHMANN, R.A. (1999) "Gender and Local Government: A Comparison of Women and Men City Managers", *Public Administration Review*, 59 (3): 231-242.
- FÖLSCHER, A. (2010). *Budget Transparency: New Frontiers in Transparency and Accountability*, Transparency and Accountability Initiative, Open Society Foundation, London.
- GARCÍA, A.C. & GARCÍA-GARCÍA, J. (2010) "Determinants of Online Reporting of Accounting Information by Spanish Local Government Authorities", *Local Government Studies*, 36 (5): 679-695.
- GRİMMELİKHUIJSEN, S.G., (2010). "Transparency of Public Decision-Making: Towards Trust in Local Government?", *Policy & Internet*, 2 (1): 5-35.
- GUİLLAMON, M. D. & BASTIDA, F. & BENİTO, B. (2011). "The Determinants of Local Government's Financial Transparency", *Local Government Studies*, 37 (4): 391-406.
- GÜLEN, F. (2003). *Dış Denetim Sistemi Nasıl Tasarlanmalı*, 2. Kamu Mali Yönetimi Arenası, Ankara.
- HAMEED, F. (2005). *Fiscal Transparency and Economic Outcomes*, IMF Fiscal Affairs Department, 1-45.
- HARRİSON, T.M. & SAYOGO, D.S. (2014). "Transparency, Participation and Accountability Practices in Open Government: A Comparative Study", *Government Information Quarterly*, 31 (4): 513-525.

- HOOD, C. (2007) "What Happens When Transparency Meets Blame-Avoidance?", *Public Management Review*, 9 (2): 191-210.
- HOOD, C. (2010). "Accountability and Transparency: Siamese Twins, Matching Parts, Awkward Couple?", *West European Politics*, 35 (5): 989-1009.
- IBP (2006), More Public Informaiton Needed to Hold Governments to Account, The International Budget Project, Open Budget Initiative, Washington.
- IBP, "Engaging Stakeholders", <https://www.internationalbudget.org/why-budget-work/engaging-stakeholders/>, 02.10.2019.
- IMF (2018). *Fiscal Transparency Handbook*, Washington.
- JATMIKO, B. & KUMARA, A.F. (2015). "Key Success Factors for Web-Based Financial Statements Disclosure to Create Local Government Transparence in Indonesia (Empirical Study on Local Government in Indonesia)", *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 9 (27): 663-669.
- JENNINGS, M.K. (1983). "Gender Roles and Inequalities in Political Participation: Results from an Eight-Nation Study", *The Western Political Quarterly*, 36 (3): 364-385.
- JORGE, S. & SA, P.M. & PATTARO, A.F. & LOURENÇO, R.P. (2011). "Local Government Financial Transparency in Portugal and Italy: A Comparative Exploratory Study on its Determinants", 13th Biennial CIGAR Conference Bridging Public Sector and Non-Profit Sector Accounting, 9-11.
- JOSHI, A. (2013). "Do They Work? Assessing the Impact of Transparency and Accountability Initiatives in Service Delivery", *Development Policy Review*, 31 (1): 29-48.
- KARKIN, N. (2018). "Açık Hükümet (Open Government)", *Kamu Yönetimi Ansiklopedisi*, Yasemin Mamur Işıkcı, Esmeray Alacadağlı (Ed)., Astana Yayınları, Ankara.
- KERİMOĞLU, B. (2005). "Yerel Düzeyde Mali Saydamlık", *Yerel Yönetim ve Denetim*, 10 (8): 14-18.
- KHAGRAM, S. & RENZİO, P.D. & FUNG, A. (2013). "Overview and Synthesis: The Political Economy of Fiscal Transparency, Participation and Accountability Around the World", *Open Budgets: The Political Economy of Transparency, Participation and Accountability*, S. Khagram, A. Fung, P. De Renzio (Ed.), Brookings Institution Press, Washington.
- KLITGAARD, R. & MACLEAN-ABAROA, R. & PARRIS, H.L. (1998). *A Practical Approach to Dealing with Municipal Malfeanance*, UNDP/UNCHS/World Bank-UMP, Mediterranean Development Forum, Working Paper No: 7, Morocco.
- KNAPP, BETTİNA L. (1997). "J. M. G. Le Clézio's Désert: The Myth of Transparency", *World Literature Today*, 71 (4): 703-708.
- KOLSTAD, I. & WIIG, A. (2009). "Is Transparency the Key to Reducing Corruption in Resource-Rich Countries?", *World Development*, 37 (3): 521-532.
- KOPITS, G. & CRAIG, J. (1988). *Transparency in Government Operations*, IMF Occasional Paper 158, Washington.
- KÖSE, H. Ö. (2007). *Dünyada ve Türkiye'de Yüksek Denetim*, 2. Baskı, T.C. Sayıştay 145. Kuruluş Yıldönümü Yayınları, Ankara.
- KUZEY, P. (2003). "Şeffaflık ve İyi Yönetişim", *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- LASWAD, F. & FISHER, R. & OYELERE, P. (2005). "Determinants of Voluntary Internet Financial Reporting by Local Government Authorities", *Journal of Accounting and Public Policy*, 24 (2): 101-121.
- LOURENÇO, R. P. (2015). "An Analysis of Open Government Portals: A Perspective of Transparency for Accountability", *Government Information Quarterly*, 32 (3): 323- 332.
- LOWATCHARIN, G. & MENIFIELD, C.E. (2015). "Determinants of Internet-enabled Transparency at the Local Level: A Study of Midwestern County Web Sites", *State and Local Government Review*, 47 (2): 102-115.
- MEIJER, A.J. & CURTIN, D. & HILLEBRANDT, M. (2012). "Open Governance: Connecting Vision and Voice", *International Review of Administrative Sciences*, 78 (1): 10-29.
- MICHENER, G. & BERSCH, K. (2013). "Identifying Transparency", *Information Polity*, 18 (3): 233-242.

- MIKESELL, J.L. (2007) "Fiscal Administration in Local Government An Overview", Local Budgeting, Public Sector Governance and Accountability Series, A. Shah (ed.), The World Bank: Washington, 15-51.
- MITCHELL, R.B. (1998). "Sources of Transparency: Information Systems in International Regimes", *International Studies Quarterly*, 42 (1): 109-130.
- MUSA, A. & BEBİC, D. & DRUMAN, P. (2015). "Transparency and Openness in Local Governance: A Case of Croatian Cities", *Croatian and Comparative Public Administration*, 15 (2): 415-450.
- OECD (2010), *Guiding Principles for Open and Inclusive Policy Making. Expert Meeting on Building an Open and Innovative Government for Better Policies and Service Delivery*, Paris.
- OLIVER, R.W. (2004). *What Is Transparency?*, McGraw Hill Professional, USA.
- PARK, H. (2001). "Reform on Administrative Transparency in Local Government: The Case of Korea", *International Journal of Urban Sciences*, 5 (1): 57- 69.
- PEREZ, M.C.C. & BOLIVAR, M.P.R. & HERNANDEZ, A.M.L. (2014). "The Determinants of Government Financial Reports Online", *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, Issue No. 42 E/2014: 5-31.
- PERONA, P.G. (2014). *Budget Transparency in Local Governments*, Universitat Jaume.
- PİNA, V. & TORRES, L. & ROYO, S. (2010). "Is E-Government Promoting Convergence Towards More Accountable Local Governments?", *International Public Management Journal*, 13 (4): 350-380.
- PIOTROWSKI, S.J. & VAN RYZIN, G.G. (2005). "Desire for Transparency: Dimensions and Determinants of Attitudes Toward Governmental Transparency", *8th Public Management Research*, University of Southern California, 1-29.
- PIOTROWSKI, S.J. & VAN RYZIN, G.G. (2007). "Citizen Attitudes Toward Transparency in Local Government", *The American Review of Public Administration*, 37 (3): 306- 323.
- PIOTROWSKI, S.J. & LİAO, Y. (2012). "The Usability of Government Information: the Necessary Link Between Transparency and Participation", *The State of Citizen Participation in America*. Information Age Publishing, H.L. Schachter, K. Yang (Ed.), Charlotte.
- PORUMBESCU, G. A. (2015). "Using Transparency to Enhance Responsiveness and Trust in Local Governmen: Can It Work?" *State and Local Government Review*, 47 (3): 205-213.
- PRUD'HOMME, R. (1995). *The Dangers of Decentralization*, *The World Bank Research Observer*, 10 (2): 201-220.
- Public Sector Transparency and Accountability in Selected Arab Countries: Policies and Practices*, (2004). United Nations Development Programme & Department of Economic and Social Affairs, New York.
- RAJARAMAN, I. (2001). "Fiscal Transparency", *Economic and Political Weekly*, 36 (52): 4881-4886.
- RİBEİRO, N. & NOGUEİRA, S. & FREİTAS, I. (2017). "Transparency in Portuguese Local Government: A Study of its Determinants", *European Financial and Accounting Journal*, 12 (3): 191-202.
- RİOS, A.M. & BENİTO, B. & BASTİDA, F. (2013). "Determinants of Central Government Budget Disclosure: An International Comparative Analysis", *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practices*, 15 (3): 235-254.
- SAKINÇ, S. (2011). "Kamu Yönetimlerinde Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu Kavramsal Açıklamalar", *Kamu Mali Yönetimi ve Denetimi Sempozyumu Kitabı*, Ege Üniversitesi.
- SCHALTEGGER, C.A. & TORGLER, B. (2007) "Government Accountability and Fiscal Discipline: A Panel Analysis Using Swiss Data", *Journal of Public Economics*, 91 (1-2): 117-140.
- SERRANO-CİNCA, C. & RUEDA-TOMAS, M. & PORTİLLO-TARRAGONA, P. (2009). "Factors Influencing E-Disclosure in Local Public Administrations", *Environment and Planning C: Government and Policy*, 27 (2): 355-378.
- SHICK, A. (2003). "The Performing State: Reflection on an Idea Whose Time Has Come but Whose Implementation Has Not", *OECD Journal on Budgeting*, 3 (2): 71-103.
- SİCAKOVA-BEBLAVA, E. & KOLLARİK, M. & SLOBODA, M. (2016) "Exploring the Determinants of Transparency of Slovak Municipalities", *The Nispacee Journal of Public Administration and Policy*, 9 (2): 121-145.
- SLOBODA, M. (2015). "Slovak Mayors as Managers: The Case Study in Slovak Cities", *23rd NISPAcee Annual Conference*, NISPAcee Press, Bratislava, 1-9.

- SNELL, R. & SEBİNA, P. (2007). "Information Flows: the Real Art of Information Management and Freedom of Information", *Archives and Manuscripts*, 35 (1): 54-81.
- STANIĆ, B. (2018). "Determinants of Subnational Budget/Fiscal Transparency: A Review of Empirical Evidence", *Public Sector Economics*, 42 (4): 449-486.
- STYLES, A.K. & TENNYSON M. (2007). "The Accessibility of Financial Reporting of U.S. Municipalities on the Internet", *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 19 (1): 56-92.
- SUN, S. & ANDREWS, R. (2020). "The Determinants of Fiscal Transparency in Chinese City-Level Governments", *Local Government Studies*, 46 (1): 44-67.
- TANZI, V. (1995). *Fiscal Federalism and Decentralization: A Review of Some Efficiency and Macroeconomic Aspects*, Annual World Bank Conference on Development Economics, 295-317.
- TAVARES, A.F. & CRUZ, N.F. (2014). "The Determinants of Local Government Transparency: A Preliminary Analysis", *Proceedings of the 8th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, 117-123.
- TEJEDO-ROMERO, F. & DE ARAUJO, J.F.F.E. (2015). "Determinants of Local Governments' Transparency in Times of Crisis: Evidence From Municipality-Level Panel Data", *Administrative & Society*, 50 (4): 527-554.
- TUNÇAY, M. (2003). "Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar", *Sivil Toplum*, 1 (1): 9- 13.
- TÜMER, Ö. (2020). *Türkiye'de Belediyelerin Mali Saydamlık Düzeyi ve Belirleyen Faktörlerin Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- TÜRK DİL KURUMU (2019), *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Ankara.
- UNITED NATIONS DIVISION FOR PUBLIC ADMINISTRATION & DEVELOPMENT, (2007). "Towards Participatory and Transparent Governance: Reinventing Government", United Nations Publications: New York.
- UZUNALI, E.K. (2007). *IMF Mali Saydamlık Standartları Çerçevesinde 2000'li Yılların Başlarında Türkiye'de Mali Saydamlık*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- VISHWANATH, T. VE KAUFMANN, D. (1999). *Towards Transparency in Finance and Governance*, The World Bank.
- WELCH, E. W. (2012). "The Relationship Between Transparent and Participative Government: A Study of Local Governments in the United States", *International Review of Administrative Sciences*, 78 (1): 93-115.
- WĪJNHOFEN, F. & EHRENHARD, M. & KUHN, J. (2015). "Open Government Objectives and Participation Motivations", *Government Information Quarterly*, 32 (1): 30-42.
- WORLD BANK, "Module 7: Fiscal Transparency", <https://www.worldbank.org/en/topic/governance/brief/transparency-in-public-finance>, 13.10. 2019.
- YÖRÜKER, S. (2001), "Hükümet Hesapverme Sorumluluğu", https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/bilgi_notlari/hukumettehesap_verme.pdf, 04.05.2019.
- ZİMMERMAN, J.L. (1977). "The Municipal Accounting Maze: An Analysis of Political Incentives", *Journal of Accounting Research*, Vol. 15: 107-144.
- ZUCCOLOTTO, R. & TEIXEIRA, M.A.C. (2014). "The Causes of Fiscal Transparency: Evidence in the Brazilian States" *Revista Contabilidade & Finanças*, 25 (66): 242-254.
- <http://freedominfo.org/2017/09/chronological-and-alphabetical-lists-of-countries-with-foi-regimes/>, 17.09.2021.